

0022

6c. n. 7. Kory. v. h.

Freiherr v. Ende-Mikjessnitz.

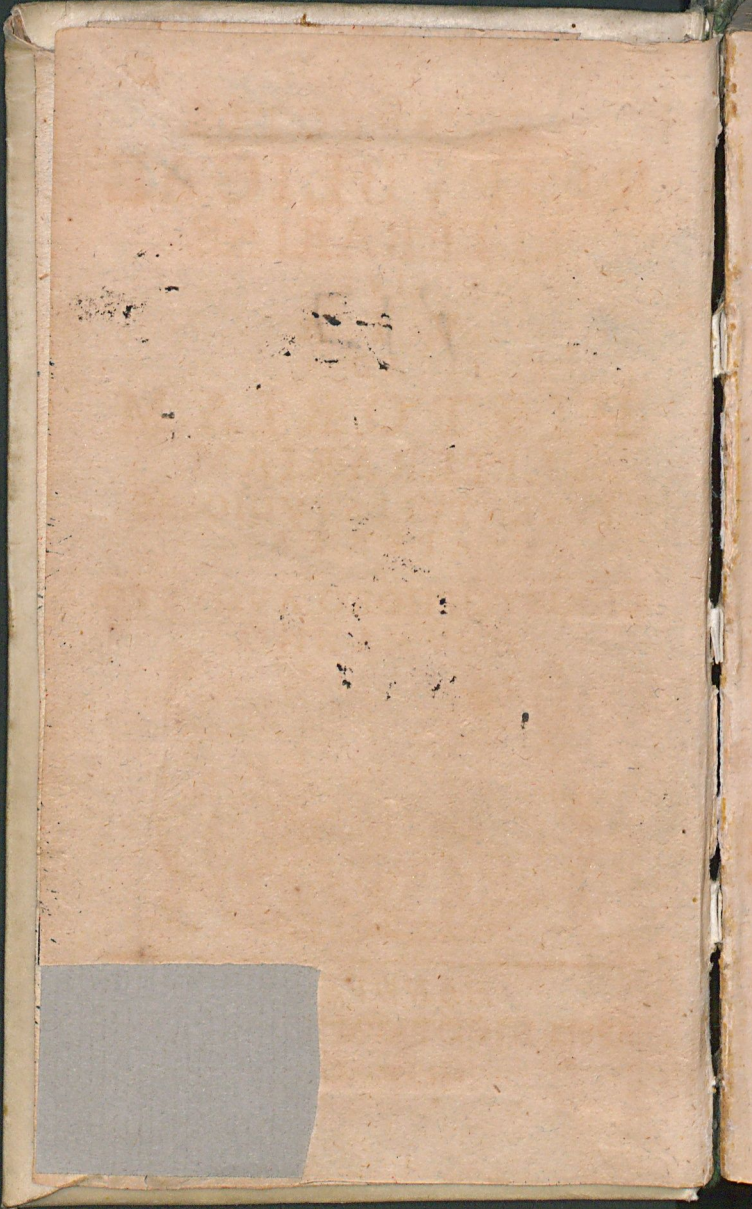
H. 115.
M.

R 13

~~E 13~~

r
e

CONSPECTVS
REIPUBLICAE
LITERARIAE

SIVE

V I A

A D

HISTORIAM
LITERARIAM

IUVENTVTI STUDIOSAE
A P E R T A

A

CHRISTOPHORO AVGVSTO

HEVMANNO.

*W. C. d. Lib. Bar
ab Ende*

HANOVERAE

APVD NICOLAVM FOERSTERVM

clō Idcc XVIII.

GOLDFELD
BIBLIOTHEK
LEIPZIG

B. 19

V I R O
AMPLISSIMO, CONSVLTISSIMO,
EXCELLENTISSIMO
IO. BVRCHARDO
MENCKENIO,
I.V.D. REGIS POLON. CONSILIA-
RIO ET HISTORIOGRAPHO,
SOCIETATIS REG. BRIT. COL-
LEGAE, IN ACAD. LIPS. HIST.
PROF. PVBL.
REIP. LITERARIAE SENATORI
PRAESTANTISSIMO,

LIBELLVM HVNC

DICAT

C. A. HEVMANNVS.

IO. BARRIARD
HISTORICAL

LIBRARY

DEDICATIO.

DVo elapsi sunt anni, *Excellentissime* **MENCKENI**, cum iuventutem fidei meæ commissam historiæ literariæ notitia impertiendam duxi. Inuitabat me ad aperiendas huius generis scholas cum manifesta istius tractationis vtilitas, tum etiam argumenti suauitas, qua velut inescanda videbantur illa quoque ingenia, quæ alioquin valde mediocri afficiuntur literarum amore. Iamdudum enim perspexeram, maximam fugientium literarum culpam esse in iis doctoribus, qui ne adultioribus quidem discipulis quicquam,

D E D I C A T I O .

quam, nisi dapes memoriæ
 summo cum fastidio infercien-
 das apponunt, atque ludum li-
 terarium in pistrinum conuer-
 tunt. Hinc ad philosophiæ Sa-
 cra viam ipsis præibam, ac sta-
 tim deprehendebam, literas has-
 ce, licet seueriores, non sine vo-
 luptate tractari ab erectioris in-
 genii discipulis, hosque me du-
 ce horas linguis addiscendis de-
 stinatas libentissime distinguere
 cultura realium, quas vocant,
 disciplinarum. Nimirum ea vis
 est Sapientiæ, vt sua pulcritu-
 dine rapiat ad se quosuis non
 plane sanæ mentis expertes,
 maxime iuuenes, quos tantum
 abest,

DEDICATIO:

abest, vt discere pudeat, (hoc enim seniorum est vitium,) vt potius impense lætentur, se pristinis erroribus exui & in veritatis adytum admitti. Nec vero fatis iam fecisse videbar muneri meo, quod in formandis versatur adolescentum ingeniis. Restabat enim historia, cuius ignoratio dedecori est, notitia non honorem solum, verum etiam fructum permagnum affert. Emetiebar itaque primum vna cum auditoribus meis patentissimum illum historiae ciuilis campum, eiusque tria interualla, doctissimo illo *Cellario* facem præferente, per-

DEDICATIO.

lustrabam. Inde filum secutus
Buddei, viri πολυμαθούς, phi-
 losophorum decurrebam hi-
 storiam, ac modo cum Aristo-
 tele deambulabam, modo Epi-
 curi hortos ingrediebar, nunc
 cum Democrito ridebam, nunc
 gemitus edebam cum Heracli-
 to, etiam cum Copernico so-
 lem sistere gradum iubebam.
 Cumque hæc historia pars sit,
 eaque non postrema, historiæ
 literariæ, deinceps longius pro-
 grediebar, & vniuersæ reip. li-
 terariæ faciem discipulis meis
 repræsentare conabar. Quod
 consilium exsecuturo mihi cum
 nullus suppeteret liber, quem
 se-

DEDICATIO.

sequerer ducem, (quæ enim
 exstant Introductiones ingenii
 industriæque singularis laude
 haud fraudandæ, *Struuiana* &
Reimmanniana, historiam li-
 terariam vniuersalem, *capite*
quarto a me descriptam, pror-
 fus omiserant,) cogebat ipse
 synopsin literariæ historiæ con-
 ficere. Ita enatus est hic, quem
 TIBI offero, libellus, exiguus
 quidem, at ea tamen, nisi fal-
 lor, complexus, quæ qui a do-
 ctore paucis illustrata recte per-
 ceperit memoriaque compre-
 henderit, tantos habere videtur
 in historia literaria profectus,
 quanti sufficere possunt ei, qui

DEDICATIO.

non totum se excolendæ huic
historiæ dedere constituit. Ut
autem scias, VIR honoratissi-
me, quam secutus sim rationem
libellum hunc in auditorio meo
pertractans, primo libros, de
quibus differendum erat, quo-
rum quidem copia mihi erat,
oculis discantium subiiciebam
& perlustrandos dabam. Hinc
delatus, ad mentionem viri
cuiusque ingenio clari, de eius
ætate ac libris, item de persona
fatisque eius, proferebam, non
quæ dici poterant, sed quæ
maxime memoratu erant digna.
Incluseram enim pertractatio-
nem huius libelli spatium sex men-
fium

DEDICATIO.

fium : adeoque, si magis vanam multarum rerum librorumque cognitionem iactare, quam auditorum meorum vtilitati consulere voluissem, vbique potuissem esse longior. Huius breuitatis studio etiam sola nomina eruditorum, qui adhuc inuis sunt, adduxi, reciso titulorum præconiorumque firmate: qua in realiorum non ignobilium scriptorum secutus sum exemplum, qui veriti fuisse videntur, ne ea res adulationis suspicionem moueat, ac legentibus tædium afferat. Nominare magnos viros est eos laudare. Ad minorem autem
gen-

D E D I C A T I O.

gentium deos quod attinet, eos
mea quidem mediocritas ma-
gnos facere non valet, licet vo-
carem Aristotele eruditiores,
Platone celebriores, Argo ocu-
latiores, excellentia denique
ipsa excellentiores. Forsitan
desiderabit quispiam vberio-
rem deductionem capitis quin-
ti, ratus, ibi exponenda diluci-
dius fuisse fata disciplinarum
singularum. Mihi vero vide-
batur id alienum a proposito
meo, quippe cum historiam li-
terariam vniversalem tractare
contentus specialiora iure meo
missa fecerim. Accedit, quod
singularum disciplinarum histo-
ria

DEDICATIO.

ria rectius ipsis disciplinis vtili-
usque annectitur, vt v. g. pertra-
ctata Logica doceantur audito-
res, a quibus initiis profecta hæc
disciplina, quam impeditos sub-
inde cursus habuerit, donec ad
eum splendorem, quo nunc
quidem gaudet, fuerit deducta.
Atque hunc ego quoque mo-
rem sequi meis in scholis philo-
sophicis consueui.

Cæterum Tibi, *VIR consul-
tissime excellentissimeque*, TIBI
potissimum hunc dedicare li-
brum volui, non propterea so-
lum, quod idoneus eiusmodi
librorum iudex es, sed quod tan-
ta TVA exstant in rem litera-
riam

D E D I C A T I O.

riam merita, vt grati animi of-
 ficio tibi deuincti sint, quotquot
 non perfunctorie colunt literas.
 Vt enim cætera taceam, TVIS
 auspiciis editum est *Lexicon lite-
 rarium*: TVIS auspiciis publi-
 cantur *Novella literaria*: TVIS
 auspiciis Germania habet *Acta
 eruditorum* patrio sermone con-
 scripta: TVIS denique auspiciis
 coepta a patre TVO *Acta erudi-
 torum* adhuc strenue proferun-
 tur in lucem singulis mensibus,
 ac totum literarium orbem per-
 ambulat, serenaque fronte
 excipiuntur vbique terrarum ac
 gentium. Vix poterat vlla re
Menckenianum nomen magis

D E D I C A T I O .

nobilitari reddique illustrius;
quam isto opere, cui perpetui-
tatem apprecatur, quisquis fa-
num habet sinciput. Nec in-
iuria mihi gratulor, quod no-
uem abhinc annis abs TE rece-
ptus in collegium eorum, quo-
rum opera describuntur *acta*
eruditorum, nonnihil prodesse
coepi reip. literariæ, quodque
iam centum quadraginta recen-
siones meæ in præclaro isto ope-
re exstant. Nec in posterum
TIBI deerit studium meum,
vel potius reip. literariæ, cuius
rationibus non parum consule-
re videntur, qui præstantiorum
librorum recensioni concin-
nant,

DEDICATIO.

nant, atque ita fontes aperiunt,
vnde explere sitim possint, qui
longius in literario stadio pro-
grediendi cupiditate flagrant.
Sed redeo ad libellum meum,
eumque vt excipias beneuole,
TVVMque mihi conferues
amorem fauoremque, maio-
rem in modum rogitō. Vale,
VIR Excellentissime, diuque
fruere gloria, quam tot tanta-
que in rem literariam merita
TIBI conciliarunt. Gottingæ
d. XXX. Sept. clō lōcc xviii.

CAP.

C A P V T I.
D E
N A T V R A E T P A R T I B V S
H I S T O R I A E
L I T E R A R I A E.

I.

Historia literaria est Historia literarum & literatorum, siue Narratio de ortu & progressu studiorum literariorum ad nostram vsque aetatem.

II.

Hæc historia ob monumentorum penuriam est admodum imperfecta, & propter varia præiudicia multis mixta (a) fabulis.

A

III.

(a) Exstat *Gotthofredi Vockerodii Historia societatum & rei literariæ mundi primi* siue antediluvianæ. Multas ea exhibet fabulas, quas tamen auctor non omnes suo dignatus est suffragio.

2 VIA AD HISTORIAM

III.

Ceterum quia non contemnendi ex ea fructus capi possunt, merito damus operam, ut eam a fabulis repurgemus, & utcunque licet, ex probatæ fidei auctoribus eruamus.

IV.

Vt enim omittam, literatis esse turpitudini, literariam adeoque domesticam ignorare historiam, in eaque errores (*) committere; ex ea (1) notitiam haurimus bonorum malorumque librorum; (2) methodum addiscimus, expeditiore breuioreque via perueniendi ad eruditionem; (3) quæ in studiis sequenda vel fugienda, cognoscimus; (4) vitas virorum ingenio doctrinaque illustrium oculis animoque lustrantes, non solum præiudicium auctoritatis & antiquitatis sensim exuimus, verum etiam (5) cognoscentes, quanti viri ope literarum euaserint, ad æmulationem incitamur. (b)

V. Il-

(*) Horum satis amplam segetem exhibet *Reimannus* Hist. lit. T. I. p. 131. -- 142.

(b) Vid. Diss. mea de fructibus ex historia philosophica capiendis, quæ existat in *Actis Philosophorum* P. I. Cap. I.

V.

Illud vero cauendum sedulo, ne totos (c) nos dedamus historiae literariae, sed reputemus nobiscum, eam esse historiam eruditionis, non eruditionem ipsam, adeoque, qui in historia hac versatissimus nullam praeterea disciplinam excoluit, eum vix ac ne vix quidem in eruditorum hominum numerum referri debere.

VI.

Quinque constitui commode possunt istius historiae partes, vt *prima* agatur de arte scribendi; *secunda* de ortu studiorum literariorum, & quomodo ea sint disseminata, per totque vicissitudines ad nostram vsque aetatem propagata, demonstretur; *tertia* de disciplinis earumque & incrementis & decrementis dissestatur; *quarta* de libris omnis generis; *quinta* denique de auctoribus.

VII.

Est haec historia literaria *uniuersalis*;

A 2

cui

(c) Vid. meum Schediasma de Anonymis P.I. Cap. IV. §. 3. & 4. *Miscell. Lips.* T. VI. p. 63. sqq.

4 VIA AD HISTORIAM

cui opponitur *particularis*, quæ vel *geographica*, cum certæ (*d*) gentis vel provinciæ; vel *topographica*, cum certæ (*e*) Academiæ vel (*f*) vrbis; vel *chronologica*, cum certi (*g*) temporis; vel *technologica*, cum certæ artis (*h*) vel disciplinæ (*i*) historia literaria exponitur; vel *anthropologica* siue *biographica*, cum vitæ clarorum virorum describuntur; vel *bibliographica*, cum libri recensentur.

VIII.

Addi debet historia literaria *specialissima*, vt cum *Io. Petrus Titius* libellum scripsit de fatis operum *Thuani*; *Launoius* de fortuna *Aristotelis in Academia Parisiensi*; *Kettnerus* historiam dicti *Ioannei* (i. *Ioan. V, 7.*) de *Trinitate*. Sic facile esset, conscribere historiam libri de *imitatione Christi*, qui vulgo *Thomæ Kempensi* tribuitur; aut libri *Grotiani* de *veritate religionis*

(*d*) E. g. *Historia literaria Germaniæ*, quam edidit *Reimannus*.

(*e*) E. g. *Historia Academiæ Parisiensis*.

(*f*) E. g. *Brema literata*.

(*g*) E. g. *Historia antediluuiana*.

(*h*) E. g. *Historia Pœseos*.

(*i*) E. g. *Historia philosophica*, *Historia Medici-na*.

nis Christianæ. Omnium maxime huc pertinet *historia literaria codicis sacri*, tractata a *Ioan. Gottlob Carpzouio* in *Introductione ad libros historicos veteris Testamenti*, in cuius præfatione suos in hoc scribendi genere antecessores adducit; a *Rich. Simonio* in *Recensione critica commentatorum Biblicorum*; a *Io. Frid. Mayero* in *Bibliotheca Biblica*, quam locupletavit *Carolus Arndius*.

CAPVT II.

D E

SCRIPTORIBVS HISTORIAE LITERARIAE VNIVERSALIS.

I.

Historiam literariam plures describendam suscepere. Inter primos est *Io. Iacobus Frisus*, de cuius *Bibliotheca chronologica* quid existimandum sit, alibi (k) exposui.

II.

Secutus est *Ioannes Ionsus*, cuius opus *de scriptoribus historiæ literariæ*, (minus enim

A 3

enim

(k) *Act. philos. P. IV. Cap. V.*

6. VIA AD HISTORIAM

enim recte inscribit *philosophicæ*,) anno 1659. editum, nuper *Io. Christophorus Dornius* non contemnendis auctum supplementis in lucem reduxit. Sed de hoc quoque syntagmate quid sentiendum sit, in *Actis Philosophorum* (1) docere me memini.

III.

Eodem anno 1659. *Petrus Lambecius, Frisi* exemplo ad maiora incitatus, *Prodromum historię literarię* emisit, *Fabricio* obstetricante A. 1710. recusum. Verum is historiam literariam inde a condito mundo vsque ad *Mosem* emensus, adeoque solam scriptorum subditiorum notitiam tradens, in cæteris meras exhibet sciagraphias, satis quidem bonas, sed quibus ita, vt par est, elaborandis ne decem quidem *Lambecii* suffecerint.

IV.

Feliciores auspiciis ad contexam hanc historiam sese accinxit *Morhofius*, cuius *Polyhistor* A. 1689. edi cœptus, a *Mollero* A. 1708. iterumque A. 1714. integer

(1) P. I. cap. 7. & P. VIII. cap. 7.

teger publicatus est. Sed vni duntaxat historiae literariae parti praecipuam impendit curam *Morhofius*, non omnem eius ambitum, *lib. 1. cap. 2. §. 1.* recte ab ipso definitum, pari complexus industria. Scilicet constituerat is, facto historiae literariae ac prudentiae literariae connubio viam lectoribus pandere ad *πολυμάθειαν*, hoc est, ad amplissimam eruditionem; & consilia dare, quae qui sequatur, *Polyhistoris* famam consequi ac tueri possit. Hunc in finem non solum quid in literarum studio sequendum fugiendumue sit edocet; sed etiam singula studiorum literariorum genera persequens, libros in quouis genere conscriptos diligenter recenset, suam de plerisque adiungens *ἐπίκρισιν*. Caetera historiae literariae capita etsi non aequa perfundit luce, ita tamen illustrat propemodum singula, vt paucissima sint, quae prorsus intacta praetermiserit. Quanquam igitur non potest hoc opus pro systemate historiae literariae haberi, suo tamen in genere exi-

8 VIA AD HISTORIAM

mium est, meritoque commendatur accuratioris eruditionis candidatis.

V.

Morhofianis vestigiis insistens *Struvius* A. 1704. publicæ luci exposuit doctissimam *Introductionem ad notitiam rei literariæ & usum bibliothecarum*, adiecta *Dissertatione de doctis impostoribus*: qui liber vna cum amplissimis *supplementis* iterum A. 1706 ac tertium A. 1710. recusus est. Verum nec hic liber haberi potest pro synopsi historię literariæ: ad quam tamen prope accedit. Namque doctissimus auctor duntaxat aliquot eius capita exhibet, prætereaque scriptores recenset de historia literaria eiusque partibus bene meritos. Vnde quas postea edidit *Bibliothecas, philosophicam, historicam, iuridicam*, (adde iamdudum editam *numismaticam*,) pro continuatione istius laboris haberi debent.

VI.

Ex eo tempore *Verulamianam* historię

riæ literariæ (m) delineationem secutus, Morhofianisque ac Struuianis instructus copiis, *Reimannus* perquam elegantem ad historiam literariam vniuersalem Manuductionem methodo dialogica adornatam A. 1708. emisit: annisque secutis *Historiam literariam Germanorum* quinque tomis separatim editis exposuit, non mediocrem consecutus eruditorum (n) applausum.

VII.

Hinc *Carolus Arndius* A. 1714. publicauit *Systema literarium* siue *scientiæ literariæ*. Ac A. 1715. accurante *Wolpherdo* quodam *van Bueren* Traiecti ad Rhenum prodiit in publicum *Io. Georgii Græ-*

A 5

uii

(m) Lib. II. de augm. scient. cap. 4. Idem *Verulamii* de conscribenda historia literaria consilium diductius exposuit, & ad vnam aliquam gentem restrinxit *Lilienthalius* in *Consultatione de historia literaria certæ cuiusdam gentis scribenda*, A. 1710. edita: qui quidem conatus ei fatis feliciter successit.

(n) Non immerito tamen *piæ* quæ vocat *Reimannus*, desideria *historiæ literariæ* notauit *Michael Ribbey* in programmate quodam, cuius argumentum exhibetur in *Nouis literariis Germaniæ* A. 1709. p. 106.

iii Cohors Musarum, siue Historia rei literariæ. At satis constat, huius libri auctorem non esse *Græuium*, valdeque indignatur *Burmannus* in præfatione, *Orationibus Græuii* A. 1717. præmissa, *Græuium* nomen inscriptum esse *pedagogici ingenii libro*. Equidem ex libelli huius pagina 301. disco, *Ludolphum Kusterum* eius esse auctorem, cuius & *Historia librorum nouorum* sæpius ibi laudatur. Cum vero *Kusterus* hæc congefferit in vsum priuati auditorii, omnino editor male de eo meruisse censendus est. Neque enim ita comparatus est liber ille, vt eruditorum (o) ferre possit oculos. Cæterum an de *Arndiano Systemate literario* (α) idem ferendum sit iudicium, quod de *Pseudo-Græuiana Historia literaria* tulit *Burmannus*, alii viderint.

VIII.

Non est hic silentio prætereundum

Io.

(o) Vid. *Acta eruditorum* A. 1716. p. 522. sqq.

(α) Ridiculum sane est, quod p. 4 §. 3. *Adamo*, primo mortalium tribuit scientiam historiæ literariæ. Cur non & historiæ Romanæ?

Io. Gottlieb Krausii institutum, qui A. 1715. *Nouellas literarias* conscribere, ac singulis hebdomadibus Lipsiæ publicare cœpit. Hoc enim modo, quicquid in toto orbe literario geritur, ad nos perfertur, simulque inde existimari potest, quæ singulis literarum generibus per singulos annos fiant accessiones, itemque quæ studia acrius remissiusue excolantur, & id genus plura. Optandum omnino est, ut cœpta hæc tela per omnes, qui ad finem usque mundi sequentur, annos pari industria pertexatur.

IX.

Ad me quod attinet, rudimenta ac primas lineas historiæ literariæ criticæ describendas hic suscepi, in singulis huius historiæ partibus præcipua enarraturus, deque auctoribus & eorum libris, iis quidem, quos ipse satis novi, laturus iudicium, ac viam tironibus præiturus ad maiora enitentibus, nec vulgari & perfunctoria quadam eruditione contentis. Quod bene vertat!

12 VIA AD HISTORIAM

CAPVT III.

DE

ARTE SCRIBENDI.

I.

STUDIA literaria a *litteris*, quarum ad-
miniculo propagantur & amplifican-
tur, cum nomen gerant, merito primor-
dia literariæ historiæ capimus ab historia
literarum artisque scriptoriæ. Quæ
cum duplex sit, *chirographica* atque *typo-*
graphica, de illa, quæ hanc vetustate lon-
ge antecedit, prius vtique agendum est.

II.

Variæ autem sunt de origine litera-
rum sententiæ, aliis ad Adamum, aliis ad
Mosem, aliis ad alios transferentibus in-
uentionis gloriam. Scilicet cum testi-
bus fide dignis hac in re careamus, res
redit ad coniecturam, quæ, quantum fie-
ri potest, ad liquidum perducitur, non lu-
brico fundamento superstrui debet. Ipse
non ita pridem mentis aciem intendi ad
vestigandam literarum originem, mihi-
que demonstrasse (*p*).videor, scribendi

ar-

(*p*) In *Actis philos.* P. V. Cap. I. §. 23 - 34. Addatur *Io.*
Henr.

artem inuentam esse eo interuallo temporis, quo Iacobi patriarchæ posteri in Aegypto sunt versati : adeoque initium historiæ literariæ a Mose demum eiusque libris capi debere.

III.

Efficitur hinc, vniuersa scripta auctoribus Mose antiquioribus tributa suppositi generis esse, e. g. Oracula Sibyllina & Zoroastris, libros Henochi & Abrahami, Testamenta XII. patriarcharum : de quibus *Lambecius* libro supra memorato copiose differit, itemque *Fabricius* in *Codice pseudepigrapho V. T. & Bibliothecæ Græcæ libro primo.*

IV.

Occasionem inueniendæ arti scriptoriæ dedisse videtur (q) *picture*a, quam scribendi arte propterea antiquiorem iudico,

Henr. Vrsinus lib. de *Zoroastre* Exercit. III. Sect. 3. p. 203. 199.

(q) Sic ars typographica fuit inuenta occasione artis sculptoriæ, der *Kupferstecher Kunst*. Scilicet *picture*a nihil aliud est, quam scriptura obiectorum in oculos incurrentium ; & *scriptura* est *picture*a obiectorum in aures incurrentium.

eo, quod facilius hominibus in mentem venit, repræsentare imagines rerum oculis subiectarum, quam rerum auditu vel etiam solo intellectu perceptarum. Sic homo *se in litore videns, cum placidum ventis staret mare*, facile permotus est, vt naturam imitans exprimere conaretur imaginem solis, lunæ, hominis, animalium, arboris, domus, &c.

V.

Postea vrgente necessitate mortales constituisse videntur certa signa numerorum. Vnde & illa signa sunt naturalia, & a digitorum forma desumpta. Numerus quoque horum signorum respondet numero digitorum, quibus in numerando utebantur. Ac certæ leges inventæ sunt, digitorum variato positu innumeros exprimendi numeros: quas leges singularibus opusculis proposuerunt *Nicolaus Smyrneus & Beda*, illustrati a *Possino in Spicilegio euangelico. §. 75.*

VI.

Postea vero quam signa numerorum præsto erant, quæ parieti vel insculpere vel

vel materia cretæ simili inscribere potuerunt; necessario homines in eam ingressi sunt curam, ut & rerum signa inuenirent. Nam signa numerorum per se posita nihil significant, sed signis rerum adiuncta. Cæterum cum antiquissima quæque sint simplicissima, haud dubie primum singulæ res singulis signis fuerunt expressæ: id quod hodiernum usitatum Chinesibus, & olim Aegyptiis, quorum hieroglyphica scriptura adhuc in pluribus monumentis superstes est. Cum vero ea res maximas pareret difficultates tot signis memoriæ imprimendis, tandem solertia hominum certa uniuscuiusque soni statuit signa, quæ antiquitus figuræ oris (r) quam simillima fuisse videntur. Facile tamen intelligitur, qui vocales separatim pronuntiarî possunt, earum signa prius excogitata fuisse, quam consonantium.

VII.

Inuentas iam literas vetustissimi mortali-

(r) E, g. א, ה, O.

talium inscripserunt foliis (s) palmarum, corticibus (t) arborum, saxis: hinc linteo, papyro, membranis (x) Pergamenis, chartæ: quas antiquitates persequuntur *Hermannus Hugo*, Iesuita, in libro *de prima scribendi origine & omni literaria antiquitate*, *Mabillonius* (y) in opere *de re diplomatica*, *Montfalconius* in *Paleographia Græca*, aliique a *Fabricio* producti *Bibliogr. antiquariæ* Cap. XXI. §. 7. & 9. vbi & scriptores *de atramentis* nominat. Maxime memoratu digna est Romanorum scribendi ratio, qui in cera literas fingebant *stylo* (z) ferreo, offeo vel eburneo, eoque inuerso scripta rursus debebant. Vid. *Plautus Bacchid.* IV. 4. 64. §qq. Iidem tamen & in membrana scribebant, ac scripturam debebant (a) spongia.

VIII.

(s) Vid. *Fabricius* Biblioth. Græc lib. I. cap. 30. §. 1.

(t) Vnde nomen mansit *librorum*. vid. *Hieronymus* Epist. 42. *Curtius* VIII. 9. 15.

(x) Vid. *Hieronymus* Epist. 43.

(y) Et ex eo *Struuius* A&T. licet. Fascic. I. cap. I.

(z) Vid. *Schefferus* de stylo Cap. I. §. 1. *Lipsius* Instit. epist. cap. 1. & 4.

(a) *Suetonius* in Augusto Cap. 85.

VIII.

De variis veterum modis scribendi scriptores laudat *Holmium & Salzmannum* loc. cit. *Fabricius* §. 9: quibus addo *Struuium Act. liter.* Fasc. I. cap. I. ipsumque *Fabricium Biblioth. Græc.* lib. I. cap. 27. §. 3. & 4. De *tachigraphis* eorumque (b) notis (vnde (c) *notarii* dicti,) agit *Lipsius Cent. I. ad Belgas epist.* 27; *Sixtus Senensis Bibliothecæ sanctæ* lib. III. p. 171. sqq. Qui describendis libris nauabant operam, quique eos vendebant, *librarii* (d) vocabantur. Lectu digna est *Schoetgenii* *Dissertatio* (e) *de librariis & bibliopolis veterum,* & *Eschenbachii* *Disputatio* (f) *de scribis Romanorum.* Librariorum quoddam genus erant *antiquarii*, qui antiquos describebant codices in bibliothecis, de

B

qui-

(b) De *notis* *Tyronis & Senecæ* vid. *Morhofius* *Polyhist. lit.* lib. IV. cap. 2. §. 4.

(c) De *notariis* veteris *Ecclesiæ* agit *Quenstedius* *Antiquit. Bibl. & eccles.* Cap. 2. num. 8. §. 6. p. 129. sq.

(d) Medio æuo etiam, qui *monachorum* sui *monasterii* *bibliothecæ* præerat, vocabatur *librarius.*

(e) *Lipf.* 1710.

(f) *Exstat* in *Fasciculo Dissertationum Roterodamensi* P. II. p. 253. sqq.

quibus vid. *Struuius* Dissert. de iure bibliothecæ cap. I. §. 22. 23. 24.

IX.

Vtebantur etiam prisca compendiis quibusdam scripturæ. Ac de Hebræorum quidem abbreviaturis *Buxtorfsi* liber exstat. De Romanorum notis egit *Valerius Probus*, itemque *Sertorius Vrsanus*, cuius opus Patauii anno 1672. in forma folii prodiit, Recentissimus (g) est *Ioannis Nicolai* liber de siglis veterum, anno 1703. Lugduni in Bataua editus. De veterum criticorum notis singularis *Eschenbachii* Dissertatio (h) inserta est Fasciculo (i) Roterodamensi.

X.

De distinctionibus siue interpunctionibus veterum docte disputat *Clericus Arzi Criticæ* P. III. Sect. I. Cap. 10. *Stolbergius* in *Exercitationibus de distinctionibus, cum primis* N. T.

XI. Vti

- (g) Conf. *Struuii* Biblioth. numisma. Cap. V. p. 217. sq.
 (h) Addatur *Rich. Simonius* Bibl. crit. T. I. cap. 13.
Fabricius Bibl. Græc. lib. II. cap. 2. §. 18. p. 274.
Acta erud. Suppl. T. V. p. 154. sqq.
 (i) P. II. p. 283. sqq.

XI.

Vti olim nullis utebantur in scribendo distinctionibus, ita nec accentibus: cuius utriusque moris specimen videre est in *Actis Apostolorum* ex mille annorum codice, in bibliotheca Bodleiana asseruato, anno 1715. Oxonii a *Thoma Hearnio* editis. De Græcorum accentuum origine & usu exstant *Henninii ac Maioris* Dissertationes paradoxæ: quarum argumentum exhibetur in *Actis (k) eruditorum*. Ad Hebræorum puncta & accentus quod attinet, vulgatio sententia pro eorum vltima antiquitate propugnat acerrime. Sed cordatiores sententiam hanc inter Rabbinorum referunt mendacia, atque cum *Luthero (l)* statuunt, puncta recens inuenta esse, quibus non ubique possimus tuto niti. Etsi igitur *Buxtorfius* & *Wasmuthius* vulgarem opinionem summis viribus defenderunt, hodie tamen doctissimus quisque *Capello* assentitur. Duas tantummodo laudare libet

B 2

hanc

(k) A. 1685. p. 147. & A. 1686. p. 531.

(l) Comment, in Genes. f. 540.

hanc in rem Dissertationes. Altera, *Andream Sennertum* habens auctorem inscripta est *de punctorum vocalium Hebræorum neque cum literis, neque cum verbo DEI scripto coeuitate*, Wittebergæ A. 1680. recusa. Altera (m) *Io. Brunsmannus* ostendit, *accentuationem Hebraicam esse rem ineptam, & nulla auctoritate dignam.* Addatur *Iablonskii præfatio ad Biblia Hebraica.*

XII.

Olim quoque codices vna serie contexebantur, donec vtilitati communi melius consultum est distinctione librorum in capita, capitum in versus: quem morem inconsulto antiquitatis amore victus damnat *Salmasius*. Totum sacrum codicem primus omnium *Stephanus Langtonus*, Anglus, sæculo XIII. in capita diuisit, teste *Pitseo* apud (n) *Bluntium*. Hebraica Biblia primus in versiculos diuisit *Santes Pagninus*, testibus *Sixto Senensi & Scaligero* apud (o) eundem. Noui

(m) Hafniæ 1708.

(n) Cenf. aut. p. 403.

(o) Lib. cit. p. 536. & 538.

Noui Testamenti in versiculos partitionem debemus (p) *Roberto Stephano*, teste ipsius filio *Henrico* in præfatione ad *Concordantias N. T.*

XIII.

Notandus quoque mos veterum est, ad comprimendam impostorum librariorum audaciam librorum conclusionibus adiiciendi adiurationes. Qua de re (q) singulares exstant dissertationes *Fabricii & Lilienthalii*, illius in *Bibl. Græca* lib. V. cap. 1. p. 74. sqq. huius in *Selectis historico-literariis*, Dissertatione prima.

XIV.

Excogitata quoque fuit arcana scribendi ratio, quam *steganographiam* vocant, cui opponitur ars *decifratoria*,

B 3

quam

(p) De *Euthalii* distinctione N. T. in capita & versus vid. *Fabricius* *Bibl. Græc.* lib. V. cap. 24. p. 367. Ad datur eiusdem lib. IV. cap. 5. §. 21. p. 221. sqq.

(q) Hunc ritum imitatus *Lipsius* testamenti tabulis vetuit quicquam suorum scriptorum a morte euulgarri, adiecta hac formula: *Si quis aliter, sacer atque instabilis esto, & DEVS vindicato in ipso posterisque.* Testis *Miraus* in *Vita Lipsii* p. 129.

quam nostris temporibus excellentissime (r) calluit *Ioannes Wallisius*, mathematicus Oxoniensis. Commendandi hic mihi sequentes libri sunt: *Crellii Disp. de Scytala Laconica*, Lips. 1697. *Lud. Henr. Hilleri Mysterium artis steganographicæ nouissimum*, Vlmæ 1682. 8. *Io. Bapt. Portæ de furtiuis literarum notis libri V.* Neapoli 1602. fol. *Io. Sestri Methodus breuissima in omni lingua occulte scribendi*, Romæ 1711. 4. Addatur *Verulamius lib. VI. de augm. scient. cap. i. p. 279. sqq.*

XV.

Perfecta ita scribendi arte ab antiquissimis inde temporibus præstantissima quæque ingenia libris conscribendis deriderunt operam. Temporis tamen iniuria multa volumina perierunt, ac, si ab Hebræis discefferimus, vetustissimus scriptor ligati (s) sermonis, quem habemus,

(r) Vid. *Acta Erud. A. 1713. p. 398.*

(s) *Strabo* l. b. I. contendit, prius ligata oratione, quam soluta, libros fuisse editos. Etiam *Lactantius* lib. VII. cap. 22. n. 1: *Poëtæ sunt multo antiquiores, quam historici & oratores, & cætera genera scriptorum.* Vid. *Io. Strauchii* Diss. I. in *Taciti Germ. cap. 3. §. 3. & Menagius ad Laert. I. 119.*

mus, *Homerus* est; soluti, *Herodotus*. Nam quæ *Homero* antiquiora iactantur poemata, consentientibus eruditibus spuria sunt. Vid. *Fabricius Bibliothecæ Græcæ libro primo*. Pari modo quæ scripta soluta oratione feruntur ante *Herodotum*, qui CCCCL. annis ante natum Christum floruit, ab eruditissimo quoque agnoscuntur supposititia, e. g. *Æsopi fabule*, *Phalaridis* ac *Themistoclis Epistolæ*, &c.

XVI.

Librorum multitudo iam olim occasionem dedit colligendis bibliothecis, quarum hodie non nisi fama superest. De celebrioribus antiqui orbis bibliothecis singulari syntagmate egit *Lipsius*, quo potissimum fata describit bibliothecæ Alexandrinæ, Pisistratæ, Aristoteleæ, Attalicæ, Octaviæ, Capitolinæ. Adeatur & *Struuius Introd. in rem lit.* Cap. 2.

XVII.

Tandem ars typographica sæculo XV. inuenta est, de auctore eius certantibus Harlemo, Moguntia, & Argentina. Id nemo dubitat, patriæ nostræ deberi uti-

liffimæ artis inuentionem, *Beroaldo* (t) ita canente:

O Germania, muneris repertrix,

Quo nil utilius dedit vetustas,

Libros scribere quæ doces premendo.

Cæterum Moguntix artis huius incunabula tribuere non dubito, permotus auctoritate *Hartmanni Schedelii* & *Io. Tritheimii*, scriptorum fide dignorum. Ille in *Chronico* suo (u) testis est, *artem imprimendi libros apud Maguntiam, Rheni urbem, A. 440. inuentam esse.* Hic in epistola quadam, teste *Rich. (x) Simonio: Impressoria*, inquit, *arte NOSTRIS DIEBVS apud Moguntiacum inuenta, cætera.* (y) Ars hæc rudibus profecta initiis tantæ cepit incrementa, ut hodie, quo progrediatur, non habeat.

CAPVT

(t) Opusc. f. 123. a.

(u) f. 25. b.

(x) *Bibl. crit.* T. IV. Epist. 20. p. 159.

(y) *Conf. Melch. Adamus Vit. philos.* p. 1. sq. *Struvius* *Introd.* Cap. XI; *Fabricius Bibliogr. antiq.* Cap. XXI. §. XI.

CAPVT IV.

DE

ORTV ET PROGRESSV STUDIO-
RVM LITERARIORVM.

I.

ET si non est dubium, iam ante inuentam scribendi artem variis modis exercitasse ingenia sua homines; (nam & nostros maiores, cum nondum literas nossent, qualescunque poëtas ac musicos habuisse, *Tacitus* (a) testis est:) tamen post Mosem primi omnium Aegyptii, a quibus inuentas literas supra diximus, monumenta confecisse videntur literaria. Vnde quamuis *Diogeni Laërtio* (b) assentiamur, Chaldæos (c) priores Aegyptiis ingeniorum culturæ se dedisse; illi tamen his rursus vsi sunt magistris, ab eisque & scribendi artem acceperunt & alia literarum adminiculo vel primum inuenta, vel solertius exculta.

B 5

Con-

(a) De mor. Germ. Cap. 3. Conf. *Strauchius* Diss. I. in Tacit. Germ. Cap. 3. §. 2. 199.

(b) Proëm. §. 8.

(c) Nam Chaldæa prius habitata est, quam Aegyptus.

Confirmatur id sacri codicis auctoritate, in quo (*d*) quippe & Chaldæorum & Aegyptiorum σοφία, id (*e*) est, *eruditio* celebratur, simulque indicatur studiorum literariorum conditio in gente Hebræorum, vberius a me exposita in *Actis* (*f*) *Philosophorum*.

II.

Cæterum tres fuisse studiorum literariorum & genitrices & nutrices, alibi (*g*) iam pluribus docui, necessitatem videlicet, voluptatem, & superstitionem. Harum prima ortum dedit arti historicae, geometriae, astronomiae, arti epistolicae; altera musicae & poësi; tertia astrologia.

III.

Ex AEgypto studia literarum derivata sunt in Græciam, cuius incolæ peregrinationes susceperunt docendarum ab Aegyptiis literariorum artium gratia. Legimus enim, Pythagoram, Thaletem,
De-

(*d*) 1. Regum IV. 30. Actor. VII. 22.

(*e*) Vid. *Acta Philos.* P. I. Cap. 2. §. 7. & 8.

(*f*) P. VII. Cap. 1. §. 3. 34. 35.

(*g*) *Ibid.* P. II. Cap. 3. §. 15. sqq.

Democritum, Platonem, aliosque, eo consilio in Aegyptum profectos esse.

IV.

Græcis vero ea laus debetur, quod acceptam ab Aegyptiis scientiam diligentius excoluerunt, ac primi studia literaria, philosophicum maxime, in systematicum redegerunt ordinem: id quod statuentem *Laërtium* defendi in *Actis* (b) *philosophorum*, simulque (i) ostendi causam, cur Græci philosophiam præ cæteris gentibus ad non mediocre perduxerint fastigium. In Græcia longo satis intervallo lætissime floruerunt studia, eoque magis, quod magno in honore habebantur, qui eruditione præstabant. Nam, iudice *Cicerone* apud (k) *Augustinum*, *bonos alit artes, omnesque accenduntur ad studia gloriâ, iacentque ea semper, quæ apud quosque improbantur.*

V.

Hinc tantus ibi prouentus fuit philosopho-

(b) P. II. Cap. III. §. 25 - 28.

(i) Ibid. Cap. I. §. 22. 23. 24.

(k) Lib. V. de Ciuit. DEI cap. 13.

sophorum, oratorum, poëtarum, historico-
 rum, geometrarum, astronomorum,
 medicorum, musicorum: inter quos cla-
 rissima ante natum Christum sunt nomi-
 na *Thaletis, Pythagoræ, Socratis, Platonis,*
*Aristotelis, Theophrasti, Democriti, Epicu-
 ri; Gorgiæ, Isocratis, Demosthenis, Lyfiæ,*
AEschinis; Homeri, Hesiodi, Pindari,
*AEschyli, Sophoclis, Euripidis, Aristopha-
 nis, Lycophronis, Theocriti, Callimachi,*
Apollonii Rhodii; Euclidis, Archimedis,
*Eudoxi, Hippocratis, Aristoxeni; Herodo-
 ti, Thucydidis, Xenophontis, Apollodori, Po-
 lybii, Diodori Siculi, Dionysii Halicarnaf-
 sensis: quorum vberior notitia petenda
 est e secundo tertioque libris *Bibliothecæ
 Græcæ Fabricianæ.* Eiusdem liber quar-
 tus de luminibus Græciam post natum
 Christum illustrantibus copiose agit,
 ideoque hanc in rem consulendus est.*

VI.

In Græcia Attica maxime regio inge-
 niorum fertilis fuit, & Athenis tam stre-
 nuam cuius literarum generi nauarunt
 operam præstantissimi viri, vt *Cice-*

ro (l) Athenas appellare non dubitet omnium doctrinarum inuentrices, alioque (m) loco iudicet, ex hac vrbe doctrinam in omnes terras distributam esse. Insignis eius vrbis laus est apud Athenæum, vbi vocatur (n) museum Græciæ, & Helladis Hellas. De Lyceo, Academia, & aliis locis doctrinarum professioni destinatis legendus est Ioannes Meursius, vir de Græciæ historia omnium optime promeritus.

VII.

Secundum Athenas præcipuam gloriam habet Alexandria, Aegypti vrbis regia, in qua sub patrocínio Ptolemæorum (o) feruidissime culta fuere vniuersa humanitatis studia. De bibliotheca Alexandrina iam superiori capite feci mentionem. De museo Alexandrino scriptores memorat Fabricius Bibliogr. antiq. cap. XXI. §. 3.

VIII.

(l) Lib. I. de Oratore cap. 4.

(m) Orat. pro Flacco cap. 36.

(n) Lib. V. p. 187. Conf. Isocrates in Panegyrico p. 112. & 116.

(o) vid. Athenæus lib. IV. p. 184.

VIII.

Post Asiam in Græcorum potestatem redactam lingua quoque & doctrina Græca eo commigrauit, suaque ætate testatus est (p) Cicero, *Græca legi in omnibus fere gentibus*. Ad iis *Brevewoodum Scrutinii linguarum cap. I.* Vnde hodieque tot monumenta Græca a non Græcis, Iudæis, Romanis, Asiaticis, conscripta (q) supersunt.

IX.

Bellorum a Romanis cum Græcis gestorum gentibus is præcipuus fuit fructus, quod hac occasione Græcorum literæ Romam reliquamque in Italiam (cuius inferior pars iam ante a Pythagoreis lucem nonnullam acceperat,) transmigrarunt. *Græcia capta*, inquit (r) *Horatius*, *ferum victorem* (Romanos) *cepit*, *Æ artes intulit agresti Latio*. Nec pudet *Liuium* (s) idem fateri: *Artes*, inquit

(p) Orat. pro Archia cap. X.

(q) E.g. Codex noui Testamenti, Iosephus, Philo, Galenus, M. Antoninus Imp.

(r) Lib. II, epist. I. v. 156.

(s) Lib. 39. cap. 8.

quentem, ad animorum corporumque cultum nobis eruditissima omnium gens (significat Græcos) inuexit. Ad Cellarii Dissertationem de studiis Romanorum literariis in vrbe & prouinciis; Kriegkii Diatriben de peregrinationibus Romanorum Academicis; Paganini Gaudentii Opus de philosophiæ apud Romanos initio & progressu.

X.

Non mirum itaque, omnis generis disciplinas Latinis quoque libris excultas fuisse, quorum etsi quamplurimi perierunt, non pauci tamen ad nostras peruenerunt manus: quorum recensum Fabricius dedit in Bibliotheca Latina. Cui enim sunt ignota nomina poetarum, Plauti, Terentii, Lucretii, Catulli, Virgilii, Horatii, Tibulli, Propertii, Ouidii, Manilii, Phædri, utriusque Senecæ, Lucani, Persii, Iuuenalis, Siliii Italici, Statii, Martialis, Claudiani? historicorum, Cornelii Nepotis, Sallustii, Iulii Cæsaris, Liuii, Velleii Patriculi, Valerii Maximi, Curtii, Taciti, Flori, Suetonii, Iustini? quam celebrata sunt

sunt nomina & monumenta *Ciceronis*,
Plinii vtriusque, *Petronii*, *Gellii*, *Quinti-*
liani, *Vitruvii*, *Columellæ*, *Cornelii Celsi*?

XI.

Exorta luce Euangelii nec Christiani
 literas neglexere. Maxime celebris
 fuit eorum (†) schola Alexandrina, de
 cuius successione fragmentum *Philippi*
Sidæ exhibet & illustrat *Dodwellus* ad
 calcem *Dissertationum in Irenæum* scri-
 ptarum. Adiungatur *Hieronymi Catalo-*
gus scriptorum ecclesiasticorum Cap. 36. 38.
 Et 54. Notatu dignum, hoc ipso fine
 ab *Hieronymo* istum catalogum fuisse
 confectum, vt occurreret literatis ethni-
 cis, Christianos doctis carere doctoribus,
 impudenter mentientibus, vti ipsemet in
 præfatione fatetur. Potiores Latini
 scriptores Christiani sunt *Tertullianus*,
Minucius Felix, *Cyprianus*, *Arnobius*, *La-*
ctantius, *Hilarius Pictaviensis*, *Ambrosius*,
Hieronymus, *Rufinus*, *Augustinus*, *Salua-*
nus, *Seuerus*, *Sulpicius*; Græci, *Iustinus*
 Mar-

(†) Conf. *Quenstedius* Antiq. Bibl. & eccles. Cap. lxx.
 num. 4. p. 818. 199.

Martyr, Irenæus, Athenagoras, Clemens Alexandrinus, Origenes, Hippolytus, Athanasius, Eusebius, Basilius, Gregorii Nazianzenus & Nyssenus, Epiphanius, Cyrilli Hierosolymitanus & Alexandrinus, Chrysostomus. De quibus pleno, quod aiunt, horreo differunt post Bellarminum ac Gerhardum nostratem Labbeus, Dupinius, Caueus, Olearius, in Bibliothecis suis eccl.asticis, itemque Fabricius libro quinto Bibliothecæ Græcæ.

XII.

Nec illud omittendum, sub Imperatoribus Constantinopolitanis priorum sæculorum tribus in urbibus scholas iuridicas institutas fuisse, Constantinopoli, Romæ, & Beryti, quæ Phœnices urbs hodie Beroë appellatur. Vid. Conringii Dissertatio de studiis liberalibus urbis Romæ & Constantinopoleos, Helmst. 1655. De Beryto (u) docta exstat commentatio Io. Strauchii: vberioremq; nuper de eadem Academia dissertationem Fasciculo

C

quin-

(u) Conf. Balus Diction. v. Beryte.

quinto librorum variorum Rengeriano inferuit Iac. Haseus.

XIII.

Ethnica religio, postquam externis orbata fuit præfidiis, sensim corruiit & euanuit, Christianæque vbique locorum ac gentium cessit. Etli igitur quarto sæculo adhuc ethnici nonnulli ingenio florebant, itemque quinto, magna tamen erat eorum paucitas, ac post ea tempora ethnicorum literatura obmutuit. Quarto quidem sæculo vixerunt *Julianus Imp. Libanius, Iamblichus, Donatus, Eutropius, Themistiis, Ammianus Marcellinus*: quinto *Eunapius, Zosimus, Macrobius, Symmachus.*

XIV.

Ex hoc tempore deferbuerunt literarum studia non tam ob incursiones barbararum gentium, quam (x) ob crescentem ingeniorum pestem, superstitionem. Vnde tanta excellentium virorum per aliquot sæcula penuria. In Oriente quidem styli cultura haud negli-geba-

(x) Vid. *Acta philos.* P. II. Cap. I. §. 26. & 27.

gebatur: cæterum scriptorum industria in componendis chronicis, Sanctorum vitis & homiliis versabatur: nisi quod nonum sæculum suo fulgore illustravit *Photius*, velut inter ignes luna minores. Occidentis vero regiones plane inuolutæ tenebris erant, nisi quod sexto sæculo eminuit *Boethius* & *Cassiodorus*, octauo *Beda*, nono *Eginhardus*. Nec multum Carolus M. Imp. profecit, etsi in Germania, Gallia, atque Italia plures scholas condidit. Locupletem adduco testem *Lupum*, Ferrariensem abbatem, qui in prima ad *Eginhardum*, Caroli M. amicum, epistola grauiter queritur, *superstitiosum otium* suo xuo literarum studiis præferri; se ne præceptorem quidem nancisci potuisse, nec *amori literarum*, ab ipso fere initio pueritiæ sibi innato, satisfacere; isto tempore *priorum studia longo situ collapsa pæne interuisse*; per *Carolum* quidem *Magnum* reuocari cœpta esse, & aliquantum extulisse caput; sed eo defuncto rursus neglecta esse literarum studia.

XV.

Huius calamitatis causa in eo erat, quod & inhonorata erant optima illa studia, & via ad eruditionem nimium salebrosa. Non enim publicis sumptibus alebantur doctores in scholis atque Academiis, ac bonorum librorum summa erat caritas; prætereaque doctissimus (y) quisque hæreseos vel suspicionem vel notam effugere vix ac ne vix quidem poterat. Monasteria (z) quidem erudientiæ iuventuti aliquando dicata fuerunt. Verum scholas illas monasticas breui tempore conuersas fuisse in scholas cætionum, superstitionum, cæcæ obedientiæ, aut in tetros carceres, ex vero obseruat (a) *Spanhemius*.

XVI.

Quæ seculo XII. constitutæ, sequenti-
que

(y) E. g. Abælardus, Virgilius Salisburgensis, Berengarius.

(z) Vid. *Mart. Schoonius* lib. de bonis ecclesiasticis Sect. I. cap. 27. & Sect. II. cap. 3. & 23; *Leukfeldius* Antiquit. Walkenrid. Cap. V. §. 1. 2. 3. *Mabilonius* lib. de studiis monasticis.

(a) *Comp. Hist. eccl. Sæc. X. Cap. 2. p. 279.*

que æuo seruata sunt scholæ (b) vniuersales, *Vniuersitates & Studia generalia* appellata, doctoribus indito *Scholasticorum* nomine, tantum abest, vt veras Musas in orbem reducerint, vt eas potius noua arte opprefferint, pro vera eruditione (c) animum complentes nugis & erroribus atque γνώσεις ψευδανύμων. Cæterum cum Scholastici illi eruditorum nomen tot sæculis mentiti sint, operæ pretium facturus videor, si paucis exponam ipsorum historiam.

XVII.

Scilicet nono sæculo auspiciis *Mamonis*, ex successoribus Muhammedis *Chalifæ* doctissimi, plerique *Aristotelis* libri in Arabicam linguam traducti sunt, & hoc signo ad studia excolenda sublato Arabes magno impetu in philosophiam,

C 3

astro-

(b) *Academiæ* appellatio illo æuo longe iunior est, vt docui singulari *Dissertatiuncula*, inserta *Nouæ Bibliothecæ Regnerianæ* T. V. p. 363. sqq. Conf. *Hechtii Germania sacra & literata* P. II. lib. 14. cap. 2. p. 529. sqq.

(c) Accuratissimum iudicium de literatura *Scholasticorum* fert *Pufendorfius* *Introduc.* in *Hist.* Cap. XII. §. 34.

astrologiam, medicinam, cæterasque artes incubuerunt. Vid. *Hottingeri Analectorum* Dissertatio sexta tota. Non quidem ii pro eo, ac par est, philosophabantur. In philosophia enim cæci erant sectatores Aristotelis: in astrologia ita superstitiosi, vt nihil supra. Interim cum in Hispania sedem fixissent, prouocarunt æmulationem Christianorum, quos puduit Muhammedanis inferiores esse eruditione. Hinc & ipsi amore Aristotelis correpti, magnæque doctrinæ laudem affectantes, non leui ardore literarum studia tractanda susceperunt. Inter Arabes illos præcipue conspicui fuerunt *Auicenna*, qui An. 1050. floruit, & centum annis iunior *Auerroës*: vt omittam *Albindum*, *Alchabitium*, *Algazelem*, *Almasarem*, *Auempace*, *Abubecher*, *Alpharabium*.

XVIII.

Horum igitur æmulatione incensi scholastici acerrimis studiis coluerunt philosophiam Aristotelis. Etsi enim, qui primus habetur Scholasticus, *Petrus Lom-*

Lombardus sæculo duodecimo theologia totum se dediderat, scriptis quatuor *Sententiarum* libris, qui ipsi nomen *Magistri Sententiarum* conciliarunt, & ipsius sectatoribus commentatoribusque appellationem *Sententiariorum*; statim tamen sæculo decimo tertio *Albertus M.* Aristotelicam philosophiam cum theologia coniunxit: quod & discipulus ipsius fecit *Thomas Aquinas*, itemque *Ioannes Duns Scotus*. Hi duo singulas Scholasticorum sectas constituerunt, *Scotistarum* atque *Thomistarum*. Ac præter hos sæculo illo XIII. floruerunt *Alexander Alensis*, *Petrus Hispanus*, & *Aegidius Romanus*; sæculo XIV. *Guilielmus Occamus*, *Gregorius Ariminensis*, *Durandus a S. Porciano*, & *Franciscus Mayronius*; sæculo XV. *Gabriel Biel*: ut cæteros minus clari nominis silentio præteream. Cæterum rei literariæ per hoc hominum genus parum fuit consultum, neglecto quippe ab ipsis linguarum, historiarum, antiquitatum studio, ac philosophia omni partim in nugas conuersa, partim in instrumen-

tum regnantis ea tempestate religionis.

XIX.

Porro in Academiis, quas hodie appellamus, primis temporibus duntaxat septem liberales, quas vocant, artes docebantur, quibus philosophia absolui credebatur. Vnde philosophi dicti *Artistæ*, & in Academia Parisiensi hodieque soli philosophi fiunt Rectores, scilicet quia cæteræ Facultates postero demum tempore accesserunt. Philosophicæ Facultati primum accessit Theologica, eo tempore, quo Lutetiæ *Lombardus* Scholasticæ Theologiæ parens factus est. Imperatores addiderunt tertiam, Iuridicam: horumque æmulatione Papæ professionem iuris Canonici instituerunt. Tandem Medica quoque Facultas locum in Academiis nacta est. (d) Alicubi etiam vna solum Facultas fuit, vt Medica in celebri illa schola Salernitana. Toto vero orbe celebratissimæ scho-

(d) Vid. *Jac. Thomastus* Obs. Hal. T. VI, Cap. 14. 15. 18. & 20.

Scholæ fuerunt *Coloniensis* & *Parisiensis*, quibus non multum inferior fuit *Oxonienſis*. Hinc vetus quidam (e) poëta:

Agrippina & *Parisiſum*, duo regna *Minervæ*.

De origine graduum ſive honorum Academicorum differentem iam ſolum nominabo *Spanhemium*, qui in *Compendio Hiſtoriæ eccleſiaſticae* (f) tribus verbis potiffima huius argumenti complectitur. De *Magiſtris noſtris* ad *Sleidanum* libro (g) tertio.

XX.

Sæculo XIV. numerus *Academiarum* auctus eſt, ſimulque linguarum *Profeſſores* inſtitui cœperunt ex edicto *Clementis V.* pontificis maximi. Hoc namque ſæculo conditæ fuerunt *Academia Andegauenſis*, *Aurelianenſis*, *Piſana*, *Ferrarienſis*, *Pragenſis*, *Coloniſis*, *Erfurtenſis*, *Cracouiſis*, & *Hedelber-*

C 5 gen-

(e) Apud *Benthemium* Stat. Holland. P. II. p. 185.

(f) Pag. 369.

(g) Fol. 55.

genfis. Vix tamen vnus (b) isto faeculo fuit, qui viri erudite fapientis nomen mereatur, *Francifcum* dico *Petrarcham*, Florentinum. Hic ipfe (i) memoriae prodidit, *fe flylum patrum primum immutafse, quo fe fe mutuo pluraliter compellabant.* Et in patria & in Latina lingua tam excellens erat poëta pariter atque orator, vt Rex Siciliae cum Pontifice Romano contenderet de eo coronando. A *Flacio* inter *teftes veritatis* fummo fuo merito refertur: ex quo patet, eum a theologia fuæ ætatis abhorruiffe, acuriusque cæteris vidiffe. Philofophiæ quoque priftinum reddere nitorem cœpit, fcripto *de vtriusque fortunæ remediis* libro, item *de vera fapientia, de ignorantia fui, de rep. optime adminiftranda*: quibus addi debent *Epiftolarum libri*. Se vero multam inuidiam & calumniam tuliffe a Scholasticis

(b) Commemorari quoque ex hoc faeculo dignus eft *Nicolaus Lyranus*, qui fupra vulgus fapuit in interpretando faero codice, & ob linguæ Hebraicæ peritiam creditus eft Iudæis ortus effe parentibus.

(i) Lib. XII. Epift. 6. p. 461. Conf. idem lib. var. epift. 14.

sticis sui æui, ipsemet queritur (k) passim. Vitam eius breuiter, sed perbene, scripsit (l) *Schedelius*. Ipse quoque *Pezrarcha* vitam composuit suam, quam vna cum alia descriptione vitæ eius a *Squarzasicho* quodam profecta A. 1711. recudendam curauit *Akerus*.

XXI.

Præstantissimi huius viri exemplo excitati multi sunt in Italia ad Græcas Latinasque literas sæculo decimo quinto summo studio excolendas. Quem feruorem auxerunt exules Græci post captam Constantinopolin in Italiam delati. Quid? ipsi Principes hac ætate summo literarum amore capti literatos strenue adiuuerunt, inter quos caput extulit *Laurentius* (æ) *Medices*, dux Florentinus, Leonis X. Papæ pater. Neque vero præterire fas est *Nicolaum V.* pontificem Romanum, (quem ipsum non mediocriter

(k) Lib. I. epist. 6. 9. 10. & 11.

(l) Chronici fol. 227.

(æ) *Herm. Barbarus* Epist. ad *Io. Picum* p. 143. *Debent Florentinis literæ, & inter Florentinos Medicibus, & inter Medices Laurentio.*

ter doctum fuisse, *Platina* (m) testis est,) ac *Matthiam Coruinum*, Hungariæ regem: quorum ille Vaticanæ, hic Budensis bibliothecæ conditor meritis celebratur laudibus. Horum studiis mirifico fuit adiumento typographica ars, hoc demum sæculo orbi diuinitus concessa. Quæ nobiscum reputantes *Theodoro Ryckio* assentiri cogimur, *non aliud ab orbe condito, si, quod Seruatorem mundo dedit, exemeris, clarius hoc aut lætius sæculum illuxisse hominibus.* Hæc enim ipsius verba sunt in Oratione (n) de *palingenesia* literarum,

XXII.

Mirificus itaque hoc æuo fuit ingeniorum prouentus, quorum nomina ad omnem posteritatem futura illustra recitasse sufficiat. *Græci* Italiam hoc sæculo illustrarunt *Emanuel Chrysoloras*, *Georgius Trapezuntius*, *Bessarion*, *Theodorus Gaza*, *Ioannes Argypylus*, *Gregorius*
Ti-

(m) Is f. 330. scribit, in Papæ illius epitaphio hæc verba fuisse: *Excoluit doctos doctior ipse viros.*

(n) p. 14.

Tiphernas, Ioannes Lascaris, Marcus Musurus, Demetrius Chalcondylas, Marcus Marullus, Michaël Tarchaniota Marullus. Itali horum partim exemplo, partim institutione eruditi hac ætate fuerunt Bartholomæus Facius, Iouianus Pontanus, Leonardus Aretinus, Poggius Florentinus, Laurentius Valla, Flavius Blondus, Baptista Mantuanus, Platina, Nicolaus Perottus, Franciscus Philelphus, Sabellicus, Alexander ab Alexandro, Ioannes Picus, Marsilius Ficinus, Hermolaus Barbarus, Angelus Politianus, Angelus Decembrius, Petrus Crinitus, Baptista Guarinus, Pomponius Lætus, Sannazarius, Philippus Beroaldus, Ianus Parrhasius, Aeneas Syluius, Lippus Brandolinus Ita fere Italiae finibus continebantur tum literæ, nisi quod Germania nostra lucis huius particeps facta est per Rudolphum Agricolum, Ioannem Tritheimium, Bogislaum Hassensteinium, Hartmannum Schedelium, Conradum Celtem, paucosque alios.

XXIII.

Doctissimi hi viri humaniora, quæ vocant, studia impensissime coluerunt, hoc est, studia linguarum, historiarum, antiquitatum, artem criticam, & quicquid philologiæ nomine continetur: at in realibus, quas Scholastici vocabant, disciplinis parum hac ætate profectum est, in theologia puta ac philosophia, in quibus supremæ dignitatis studiis solam linguam emendabant, hoc est, quæ antea corruptissimo dicendi genere elocuti fuerant, nunc tam comite tamque polite edifferebant, vt vix Ciceronis æquales loqui potuissent Latinius. Quid? quod multi ad superstitionem vsque Ciceroniani styli erant æmuli: vt vere dici possit Roma vetus tum ab inferis esse revocata, permultis tantum eloquentia Romana valentibus, vt priscis illis Romanis, quibus vsi fuerant magistris, palmam facere dubiam viderentur. Scilicet vitio naturæ humanæ fieri solet, vt in deuia abrepti, cum rectam quærimus viam, contrarijs implicemur erroribus, nec medium

dium teneamus. Fateri enim necesse est, ante ortum hoc hominum genus, de quo loquor, pro Romano sermone passim regnasse meram sribliginem. Vid. *Hottingerus* in (o) *Analeclis historico-theologicis*, & *Frischlinus* in *Prisciano vapulanti*.

XXIV.

Quæ isto sæculo Italiæ affulserat lux, eius vsura & ad reliquas Occidentis regiones peruenit: vt vel inde apparet, quod noua passim Academia condici cœperunt. Hac ipsa namque ætate nata sunt Academia Salmanticensis, Conimbricensis, Louaniensis, Herbipolensis, Lipsiensis, Friburgensis, Gryphiswaldensis, Basileensis, Moguntina, Ingolstadiensis, Tubingensis, Rostochiensis.

XXV.

Restituta sic eloquentia, in Italia maxime, sæculo sequenti decimo sexto etiam sapientia redire in orbem cœpit, ac disciplinis realibus, pessime adhuc habitis, sua reddi sanitas. Scilicet & Medicina

(o) Pag 5. - - 26.

cina, & Iurisprudencia, & quæ primo loco nominanda erat, Theologia, emendata puriorque facta est: sola philosophia Aristotelicis adhuc compedibus constricta, cuius emendationem DEVS destinabat ætati secutura. Cæterum pro philosophiæ studio hoc quoque (p) sæculo intra Italiam & extra eam excultæ sunt humaniores artes, ac maxime poëtarum Latinorum plena fuerunt omnia. Præcipua memoria dignus *Ioannes Reuchlinus* est, literarum Hebraicarum notitiam Germanis impertiens, cæterum odio Scholasticorum exceptus quam immerito, tam acri. Theologiæ autem emendationem (q) debemus *Erasmo* ac *Luthero*, quorum hic, quod ille variis in scriptis mussitabat, aperte propugnare, & inueteratis erroribus bellum indicere sustinuit, diuinaque adiutus ope aliquot centena millia hominum Romani pontificis iugo liberauit.

XXVI.

(p) Vid. *Burcardi* liber de fati linguæ Latinæ in Germania.

(q) Vid *Historia* literaria Reformationis Lutheri ab *Hardtio* edita.

XXVI.

Si causas eruditionis hoc sæculo amplioribus progressæ passibus requiris, hic quoque primum laudis locum merentur Principes, qui opera & auctoritate sua non defuerunt literis atque literatis. Tres tamen eminent præ cæteris, Maximilianus I. in Germania, Franciscus I. in Gallia, & Ximenius in Hispania, summi utique Musarum cultores ac patroni. Maximilianus etiam Septemuiris auctor fuit, ut sua quisque in prouincia Academiam conderet, largisque stipendiis studia disciplinarum omnium excoleret. Reliquæ causæ huic sæculo cum præcedenti sunt communes.

XXVII.

Feracissimum proinde eruditorum hominum hoc sæculum fuit, ut vix principeseorum omnes nominare per definiti spatii angustiam liceat; singulos vero describere, vasti res sit voluminis. Eminuerunt itaque hac ætate, qui sequuntur: *Martinus Lutherus, Philippus Melancthon, Vlricus Zuinglius, Ioannes Oecolampadius, Paulus Fagius, Augustinus*
D *Marlo-*

Marloratus, Vlricus Huttemus, Vdalricus Zafius, Cornelius Agrippa, Georgius Agricola, Ioannes Reuchlinus iam ante memoratus, Petrus Mosellanus, Ioannes Cuspinianus, Ioannes Auentinus, Hermannus Buschius, Erasmus, Eobanus Hessius, Nicolaus Copernicus, Beatus Rhenanus, Sebastianus Munsterus, Ioannes Sleidanus, Thomas Linacer, Thomas Morus, Ioannes Franciscus Picus, Franciscus Guicciardinus, Guilielmus Budæus, Sanctes Pagninus, Ioannes Ludouicus Viues, Antonius Nebriffensis, Iacobus Sadoletus, Petrus Bembus, Iacobus Faber, Andreas Alciatus, Paulus Iouius, Hieronymus Fracastorius, M. Antonius Maioragius, Polydorus Virgilius, Petrus Lotichius Secundus, Georgius Sabinus, Ioannes Stigelius, Petrus Martyr, Sebastianus Castalio, Ioannes Caluinus, Andreas Tiraquellus, Franciscus Duarenus, Ioannes Fernelius, Iulius Cæsar Scaliger, Ioannes Pierius Valerianus, Robertus & Henricus Stephani, Victorinus Strigelius, Ioannes Brentius, Matthias Flacius Illyricus, Henricus Bullingerus, Iofias Simlerus, Matthæus We-
senbe-

*senbecius, Franciscus Balduinus, Ioachimus
 Hopperus, Andreas Vesalius, Conradus
 Gesnerus, Ioannes Goropius Becanus,
 Wolfgangus Lazius, Ioannes Oporinus,
 Georgius Fabricius, Ioachimus Camera-
 rius, Guilielmus Canterus, Guil. Xylander,
 Guil. Farellus, Sixtus Senensis, Claudius
 Espenceus, Andreas Masius, Antonius Go-
 ueanus, Carolus Molineus, Michael Ho-
 spitalius, Hieronymus Cardanus, Hadria-
 nus Turnebus, Hieronymus Vida, Fran-
 ciscus Robortellus, Onuphrius Panutinius,
 Ioannes Mercerus, Hieronymus Magius,
 Petrus Ramus, Dionysius Lambinus, Io-
 annes Genesius Sepulueda, Paulus Manu-
 tius, Abrahamus Bucholzerus, Martinus
 Chemnitius, Iacobus Andreae, Nicolaus Sel-
 neccerus, Zacharias Vrsinus, Hieronymus
 Zanchius, Busbequius, Philippus Marni-
 xius, Thomas Erastus, Iacobus Schegkiius,
 Theodorus Zuingerus, Hieronymus Wol-
 fsius, Ianus Guilielmus, Iacobus Pamelius,
 Ioannes Sturmius, Christophorus Planti-
 xus, Nicodemus Frischlinus, Ioannes Leun-
 clavius, Leuinus Torrentius, Michael
 Neander, Reinerus Reineccius, Fridericus*

Sylburgius, Abrahamus Ortelius, Franciscus Modius, Hieronymus Osorius, Petrus Ciacconius, Ioannes Maldonatus, Andreas Dudithus, Lambertus Danaeus, Hubertus Languetus, Franciscus Hottomannus, Iacobus Cuiacius, Hugo Donellus, Guido Pancirollus, Barnabas Brissonius, Guilielmus Postellus, Georgius Buchananus, M. Antonius Muretus, Petrus Victorius, Carolus Sigonius, Petrus Ronsardus, Octavius Ferrarius, Ioannes Auratus, Michael Montanus, Torquatus Tassus, Ioannes Bodinus, Petrus & Franciscus Pitboli, Franciscus Patricius, Aldus Manutius iunior, Benedictus Arias Montanus, Antonius Augustinus, Theodorus Beza, Melchior Canus, Aonius Palæarius, Marcellus Palingenius, Tycho de Brabe, Ludouicus Cælius Rhodiginus, Ioannes Lelandus, Fuluius Vrfinus, Hieronymus Mercurialis, Christophorus Clavius, Iustus Lipsius, Iosephus Scauiger, Petrus Faber, Obertus Giphanius.

XXVIII.

Academiæ hoc sæculo conditæ sunt
(nam *Gymnasia* (r) prætermitti breuitas

no-

(r) Vid. *Godofredi Ludouici Historia Gymnasiorum,*

nostra iubet,) Wittebergensis A. 1502; Francofurtana A. 1506; Complutensis A. 1515; Marpurgensis A. 1537; Hafniensis A. 1538; Regiomontana A. 1544; Ienensis A. 1558; Duacensis A. 1562; Argenteratensis A. 1566; Lugdunensis in Batauia A. 1575; Helmstadiensis A. 1576; Vilnensis in Lithuania A. 1579; Altorfina A. 1581; Franckerana A. 1585; Paderbornensis A. 1592. Nec silentio præteriri debet, a Leone X. instauratam esse bibliothecam Vaticanam; & Heidelbergensem conditam locupletatamque ab Ottone Henrico, Electore Palatino. Sic & Augustana in Vindelicis, & Bodleiana Oxonii, initium habuit hoc temporis tractu.

XXIX.

Venimus ad sæculum proxime decursum, quod nec ipsum aut Mæcenatibus (s) aut Varronibus caruit. Inter priores agmen ducit Ludouicus XIV. Gallorum Rex, cuius auspiciis præsci Latini au-

D 3

cto-

& *Frid. Luca* des Europæischen Helicon's sechster Theil.

(s) His annumerari debet Leopoldus Imp. Iacobus I. Rex Britannia, Urbanus VIII. Pap.

ctores in Delphini vsum quam splendidi-
 disime sunt editi, multæque literariæ
 societates institutæ. Memoratu quo-
 que digna est Christina, Sueciæ Regina,
 quæ doctissimos quosque vndique con-
 uocabat ad se, liberalissimeque tracta-
 bat. Parem in literas fauorem testan-
 tur Academia, Societates literariæ, ac
 Gymnasia, quorum non tenuis hoc sæcu-
 lo prouentus fuit. Nam A. 1607. condi-
 ta est Giffensis Academia, A. 1614. Gro-
 ningensis, A. 1621. Rintelensis, A. 1632.
 Dorpatensis, A. 1636. Ultraiectina, A. 1640.
 Aboënsis, A. 1648. Harderuicensis, A. 1655.
 Duisburgensis, A. 1665. Kiloniensis, A. 1668.
 Lundinensis in Scania, ac denique A. 1694.
 Halensis. cui quidem certe literæ pleræ-
 que omnes imputare debent maximam
 partem suæ sanitatis.

XXX.

Ad literarias quod attinet societates,
 prætermisissis iis, quæ humanioribus va-
 cant studiis, qualibus (1) Italia abundat,
 phi-

(1) Vid. *Morbosius* Polyhist. lit. lib. 1. cap. 14;
Struuius Introduct. cap. 10.

philosophicæ vel potius physicæ quatuor hoc sæculo institutæ sunt a quatuor clarissimis principibus. Primum enim Carolus II. Britannicæ Rex A. 1660. Londinensem regiam Societatem condidit: cuius historiam *Thomas Spraat* descripsit. A. 1666. Gallicæ Rex modo laudatus Parisiensem Societatem regiam instituit ad sex disciplinas excolendas, Geometriam, Astronomiam, Mechanicam, Anatomiam, Chymiam, & Botanicam. Historiam huius Societatis *Io. Bapt. Hamelius* literis mandavit. A. 1677. Societatem Naturæ Curiosorum in Germania, a *Bauschio* atque *Febrio*, medicis Suinfurtensibus, institutam confirmavit in fidemque recepit Leopoldus Imperator: cuius Societatis historiam *Ge. Wolfgangus Wedelius* & *Mich. Bernh. Valentinus* exposuerunt. A. 1700. Berolinensem regiam Societatem condidit Fridericus, Borussiae Rex: cuius diploma exstat in *Actis (u) Eruditorum*. Singularum harum Societatum Acta publicari solent, ex quibus liquet, quanta incrementa di-

D 4

sci-

(a) A. 1701. p. 175. sqq.

sciplinæ physicæ ceperint, ex quo regiarum hæ societates fuerunt institutæ.

XXXI.

Sumente hinc incrementa studio physico, cultoribus eius solam rationem & experientiam sequentibus ducem, etiam in cæteris disciplinis iugum Aristotelis excuti, vera philosophandi ratio usurpari cœpit, philosophis debitam sibi libertatem vindicantibus, & inueteratam barbariem strenue impugnantibus. Inrer hos eminent *Renatus Cartesius, Franciscus Baco Verulamius, Galileus a Galileis, Guilielmus Haruæus, Hugo Grotius, Thomas Hobbesius, Robertus Boyle, Petrus Gassendus, Ioannes Heuelius, Samuel Pufendorfius, Christianus Thomastius, Ioannes Lockius, Gothofredus Guilielmus Leibnizius.*

XXXII.

Sed nec vlla cæterarum disciplinarum mansit inculta, tantusque est eorum, qui hoc æuo eruditionis laude floruerunt, numerus, vt ne nominum quidem capax sit hæc pagina. Præcipuos tamen polyhistoras esse non dubito, qui sequun-

quuntur: *Isaacus ac Mericus Casauboni, Ianus Gruterus, Petrus Cuneus, Gerhardus Ioannes & Isaacus Vosii, Conradus Horneus, Georgius Calixtus, Abrahamus Calouius, Iacobus Sirmondus, Claudius Salmastus, David Blondellus, Ioannes Dallæus, Samuel Bochartus, Iacobus Vfferius. Io. Henricus Bæclerus, Io. Andreas Bosius, Hermannus Conringius, Iacobus Thomastus, Dan. Ge. Morhofius, Fridericus Spanhemius cum duobus filiis, Friderico & Ezechiele, Io. Christophorus Wagenfeilius, Gabriel Naudæus, Dionysius Petavius, Petrus Daniel Huetius. Addo Theologos, Aegidium Hunnium, Robertum Bellarminum, Cornelium a Lapide, Io. Gerhardum, Io. Musæum, Cornelium Iansenium, Io. Bened. Carpzouios, Io. Cocceium, Ioannem Bonam, Ioannem Claudium, Christianum Kortholtum, Antonium Arnaldum, Sebastianum Schmidium, Io. Conr. Danbauerum, Io. Andr. Quenstedium, Augustum Pfeifferum, Io. Henr. Heideggerum, Phil. Iac. Spenerum, Thomam Ittigium, Dan. Chamierum, Phil. Morneum, Mosem Amyraldum, Edmundo*

dum Albertinum, Iacobum Arminium, M.
 Antonium de Dominis, Henricum Ham-
 mondum, Matthiam Hœ, Io. Hornbeckium,
 Io. Hulsemannum, Theophilum Rainaldum,
 Antonium Posseninum, Andr. Riuetum, Casp.
 Sanctium, Sfondratum, Aegidium Strau-
 chium, Io. Valentinum Andree, Io. Georgi-
 um Dorschæum, Martinum Geierum, Sam.
 Maresum, Gisb. Voëtium, Petrum Iuric-
 um, Simonem Episcopium, Steph. Curcellæ-
 um: historicos, Cæs. Baronium, Marq.
 Freherum, Marcum Velferum, Paulum
 Sarpium, Iac. Aug. Thuanum, Lud. Maim-
 burgium, Hadrianum & Henricum Vale-
 sios, Vit. Lud. Seckendorffum, Casp. Sagitta-
 rium, Antonium Pagium, Henricos Meibo-
 mios, Henr. Norisium, Leonem Allatum,
 Petrum Bælium, Steph. Baluzium, Sethum
 Calvisium, Guil. Cambdenum, Guil. Caue-
 um, Henr. Dodwellum, Lud. Ell. Dupinium,
 Mart. Hanckium, Ioach. Hildebrandum,
 Georg. Hornium, Greg. Leti, Ottonem Men-
 ckenium, Dan. Papebrochium, Wilb. Ern.
 Tenzelium, Conr. Sam. Schurzfleischium,
 Adrianum Bailletum, Io. Launoium, Gotho-
 fre-

fredum Arnoldum: criticos, Iac. Bongarstium, Ianum Rutgersium, Casp. Scioppium, Io. Schefferum, Io. Wouwerium, Iac. Perizonium, Andr. Schottum, Casp. Barthium, Tho. Reinesium, Io. Fridericum & Iacobum Gronouium, Marqu. Gudium, Aegidium Menagium, Danielelem & Nicolaum Heinsios, Tanaq. Fabrum, Lucam Holstenium, Io. Georgium Graeuum: antiquarios, Carolum Patinum, Andr. Morellum, Raph. Fabrettium, Laur. Begerum, Io. Kirchmannum, Io. Marshamum, Io. Spencerum, Io. Seldenum, Olauum Wormium, Antonium van Dale, Io. Rosinum, Tho. Dempsterum, Io. Mabillonium, Phil. Cluuerium, Ioannem Meursium: philologos Io. Caselium, Frid. Taubmannum, Domin. Baudium, Ianum Drusium, Lud. Cappellum, Io. Buxtorfios, Matthiam Berneggerum, Christoph. Cellarium, Io. Freinshemium, Erycium Puteanum, Io. Henr. Hottingerum, Tho. Stanleium, Petrum Lambecium, Christianum Daumium, Aug. Buchnerum, Matthiam Wasmuthium, Carolum du Fresne, Iobum Ludolfum, M. Zuerium Boxhornium, Io. Lightfootum,
Edu-

Eduardum Pokokium, Wilb. Schikardum, Erasmum Schmidium, Io. Barclaium, Ianum Nicium Erythræum, Sæuolam Sammarthanum, Thomam Erpenium, Iacobum Golium, Ludouicum de Dieu, Octauium Ferrarium, Tho. Gatakerum, Sal. Glassium, Georgium Schubartum, Olaum Borrichium; iureconsultos, Conr. Rittersbusium, Scipionem Gentilem, Bened. Carpzouium, Christoph. Forstnerum, Casp. Zieglerum, Io. Linnæum, Io. Schilterum, Io. Strauchium, Diodorum Tuldenum, Reinerum Bachouium, Dionysium & Iacobum Gothofredos, Georgium Adamum Struuium, Petrum Mullerum: mathematicos, Erhardum Weigelium, Io. Wallisium, Hospitalium marchionem, Io. Keplerum, Gotth. Guil. Leibnizium, Io. Christoph. Sturmium, Tschirnhausium, Christianum Hugenum, Athanasium Kircherum: poëtas, Martinum Opitium, Lobensteinium, Hofmannswaldauium, Gryphios, Petrum Francium, Sarbieuium, Io. Owenum, Casp. Barleum: philosophos, Balth. Beckerum, Charronium, Antonium le Grand, Ioannem Claubergium,
Io.

Io. Baptistam Hamelium, Petrum Danielem Regis, Malebranchium, Sam. Parkerum, Io. Miltonum, Henr. Morum, Io. Raium, Vayerium: medicos, Malpighium, Dan. Sennertum, Casp. Bartholinum. Adde tres egregios literatorum hominum patronos, *Peirescium, Pinellum, ac Magliabechium: & eximium illud sexus sui ornamentum, Schurmanniam.*

XXXIII.

Hoc ævo Vindobonensis Imperatoris bibliotheca egregias nacta est accessiones. Videatur eius historia, a *Lambecio* descripta, & a *Barth. Christiano Richar- do* in compendium coacta. Heidelbergensis bello tricennali in hostium manus peruenit. Mazariniana diuendita fuit: quod fatum pluribus, quæ Lutetiæ fuerant, instructissimis bibliothecis accidit. Cæterum nouas bibliothecas, easque optimas, instruxerunt *Fridericus Rex Berolini, Augustus Dux Guelferbytii, Ernestus Dux Gothæ, Wilh. Ernestus Dux Vinariæ, Mauritius Dux Cizæ, Ioannes Adolphus, Holsatiæ Dux, Gottorpii.*
Se-

Senatoriæ quoque bibliothecæ, Francofurtana, Hamburgensis, ac Lipsiensis, hoc sæculo sunt conditæ. Nec tacenda *Gudiana* bibliotheca, quam *priuatarum omnium reginam* appellabat (x) *Morbosius*: quanquam ea paucis abhinc annis Hamburgi auctiõnis fortunæ fuit subiecta atque diuendita.

XXXIV.

Nec illud omittendum, quod hoc sæculo monachi quoque nonnulli otio suo uti cœperunt ad strenue colendas literas. Habemus ex hisce claustris progressos oratores & poëtas eximios. Maxime Benedictini ac Iesuitæ de eruditionis palma inter se certarunt: ac priores sane Patrum Ecclesiæ præstantissimis editionibus adornandis immortalem laudem consecuti sunt. Vid. *Bernardus Pezius* in *Apologia ordinis Benedictini contra Iesuitas* Cap. X. Ac magna exstant volumina, quibus docti cuiusque ordinis viri recensentur additis librorum ab iis conscriptorum titulis.

XXXV.

(x) Polyhist. lit. lib. I. cap. 7. §. 67.

XXXV.

Caterum cum nouas veritates inuenire piaculum fit in Ecclesia Romana, maiorique ducatur laudi, credere, quam scire; illa litera, quae sapientiae sunt propriae, non multum (y) debent pontificiae religionis professoribus. De Germaniae quidem monasteriorum bibliothecis nuper admodum hoc perhibuit testimonium monachus (z) praeter sui generis morem eruditus: *Omnia fere religiosarum bibliothecarum pegmata & plutei Scholasticis Aristotelicoque theologicis scriptis onerati sunt, omnia scholasticis concertationibus & syllogismis personant, in omneque librorum genus offendas sepius, quam in criticorum, utilium, exquisitorumque, sine quibus tamen haec nostra praecleara & publica studia nulla sunt.* Hostis autem ac pestis bonarum literarum non est sola illorum hominum superstitio, verum etiam Censura nimium immitis librorum typis scri-

(y) VI. *Acta Philos.* P. II. cap. I. §. 27. p. 221; P. IV. cap. I. §. 28. p. 618; P. VIII. cap. 5. §. II. p. 297. & c. §. 2. p. 312.
 (z) *Bernardus Pezsius Diss. contra Fonteium* p. 56.

scribendorum, & Edicta de libris diuerfarum sectarum haud legendis. Quantum eruditionis progressibus obsit censura illa, non ita pridem *Pritanius*, ipse pontificius, agnouit (a) & ingemuit. *Nouimus*, inquit, *qui, ne sibi confligendum foret cum indocili quorundam Censorum inscitia atque impotentia, dimissis theologicis ac philosophicis studiis, se totos coniecerunt in eruditionem profanam, unde si non æqua laus, certe minus periculi, & plus quietis expectandum fuerat. Non ergo* (ita pergit,) *priuatis tantum studiis officitur ab hisce Censoribus, sed publicæ etiam utilitati, & Ecclesiæ, quæ scriptoribus theologisque indiget non assentatoribus, dum scribunt, neque zelo immoderato feruentibus, dum iudicant, sed solida eruditione refertis, & omni superstitione & affectu vacuis. Crudelis autem illa librorum contra inueteratas opiniones scriptorum damnatio eousque* (b)

pro-

(a) Lib. II. de ingeniorum moderatione in religionis negotio cap. 5. p. 266. (b) Vid. *Iacobi Grietseri*, hominis non quidem indocti, sed plane ineruditi, *Volumen de iure & more prohibendi, expurgandi & abolendi libros hæreticos & noxios.*

proiecta, vt vel inspicere eos nefas sit, quam originem quemque scopum habeat, sub illo iugo gemens exponit *Paulus (c) Sarpitis.*

XXXVI.

Prætereo seminaria Theologica hoc sæculo a pontificis condita: omitto literaturam Sinensium atque Iudæorum: atque finem huic capiti impono.

CAPVT V.

DE

FATIS DISCIPLINARVM,

SIVE

DE EARVM ORIGINE ET INCREMENTIS.

I.

Equidem iam alibi (d) non poenitenda videor protulisse in medium de origine fatisque disciplinarum. Libet tamen quædam hic adiungere de generali.

(c) *Hist. Concil. Trid.* lib. V. p. m. 529. sq.

(d) *Act. philos.* P. II. Cap. 3 item Cap. I. § 18. . . 27. P. IV. Cap. I. §. 24. . . 28.

ralibus causis, ob quas alias feruent, alias frigent studia literas tractantium: quo facto auctores, qui singularum fata disciplinarum perstrinxerunt, indicabo.

II.

Scilicet sunt quædam studia ita comparata, eorum ut cultura honores vel diuitias pariat, vel saltem careat periculo. Horum incrementa pendent partim ab opportunitate temporis, partim a facultate ingeniorum. Vnde cum *Melanchthon*, communis ille Germanorum magister, Latinæ linguæ Latinæque poëseos culturam etiam atque etiam commendabat, summo impetu in eloquentiam ac poësin Romanam ferebantur ingenia maiorum nostrorum. Quod enim probari magnique fieri sentimus ab eo, cuius auctoritas apud nos plurimum valet, id strenue, nisi alia sint impedimenta, sequimur, ne ratione quidem recta (e) in consilium adhibita. Item ex quo tem-

(e) Certe sapientius maiores nostri fecissent ætate *Melanchthonis*, si eloquentiæ & poësi patriæ nauassent operam, vnde & honoris & lucri maiorem capere fructum potuissent.

tempore Principes instituerunt præmiis-
que ornarunt collegia literatorum phy-
sica, mathematica, antiquaria, numma-
ria, insignia ceperunt istæ literæ incre-
menta. Simul autem Mæcenates ces-
sant, Virgiliorum quoque prouentus est
vel nullus, vel admodum tenuis. Op-
portunitati quoque tribuendum est,
quod olim in Chaldæa studium florebat
maxime astronomiæ; quod patrum no-
strorum memoria Reformati, qui in
Gallia erant, theologi theologiam dog-
maticam & historiam ecclesiasticam
præ ceteris theologis eximie excolue-
runt; quod hodie in Germania nostra,
& quidem in Academiis Protestantium,
Ius publicum strenue tractatur; quod
alio tempore commentarii in Aristotelis
libros multi iique eruditi prodierunt in
publicum.

III.

Quod ad ingeniorum varietatem at-
tinet, illo, quem modo dixi, rerum sta-
tu alius laboriose congerit in vnum vo-
lumen, quæ dispersa reperit in sexcentis

veterum recentiorumque libris; alius
 moralem philosophiam excolit, quæque
 sibi de ea in mentem veniunt, qualicun-
 que obseruata methodo perscribit; alius
 in interiora literarum quarumuis recessus
 penetrat, disciplinamque modo hanc,
 modo illam perpolit; &c.

IV.

At sunt quædam studia, quæ nec honoribus
 ciuilibus coluntur, nec idonea sunt augendæ
 rei familiari, prætereaque odium (e) ineruditorum,
 etiam principum, prouocant, ac denique ingenia
 poscunt haud vulgaria, & industriam haud
 vulgarem. Eorum igitur, qui talia colunt
 studia, non mirum est, si semper magna sit
 paucitas. Facile apparet, hæc, quæ dixi,
 conuenire in studium philosophiæ, maximeque
 in partes eius longe grauissimas. Philosophia
 enim postulat (1) *rarum ingenium*, (2) *rarum animi*
ma.

(e) Huc pertinent Testes veritatis inter ethnicos &
 Papæos, quibus sæpe optabilius fuisset, *nescire*
litteras, (vid. *Suetonius* in Nerone cap. X.) nescire
 veritatem. Conf. *Bayle* Diction. v. *Arminius*,
 not. D,

magnitudinem, vt quis audeat etiam cum periculo suo errores oppugnare; (3) *raram (f) temporum felicitatem, vbi sentire, quæ velis, & quæ sentias, dicere liceat.* Qua de causa semper erunt philosophi (g) *rari, & vix totidem, quot Thebarum portæ, vel diuitis ostia Nili.*

V.

Venio nunc ad fata singularum disciplinarum, inter quas *Matheſis* prima omnium a mortalibus exculta fuit: vnde & ei nomen *disciplinæ* mansit proprium. Hæc initio haud dubie valde rudis, sensim a Chaldæis Aegyptiisque exculta, hinc a Græcis curatius expolita, nostro æuo a *Wallisio, Neuteno, Weigelio, Bernulii, Cartesio, Leibnitio* ad summum perducta videtur fastigium. Historiam studii mathematici scripsit *Vossius* libro de *uniuersæ matheſeos natura & constitutione,*

E 3

&

(f) *Tacitus* Hist. lib. I. cap. 1. n. 6.

(g) Huc refer illos, qui errores in religione publice recepta proprio acumine mentis perspiciunt, erutamque veritatem ingenue profitentur. Talis vir erat *Lutherus*, qui paucos sui similes habuit, habet, & habebit.

& *Io. Rudolphus Fæschius* in *historica sua*
 & *methodica Introductione in Mathesin*,
 A. 1716. edita: item *Wallisius* in *Operi-*
bus suis, & *Claudius Franciscus Milliet*
Deebales in *Mundo mathematico*. Comme-
 morari etiam digna est *Io. Augusti Krebsii*
Dissertatio Ienæ A. 1702. typis exscripta
de originibus & antiquitatibus mathema-
tizis; itemque Catalogus mathematico-
 rum exhibitus a *Fabritio* in *Bibliotheca*
 (b) *Græca*. Speciatim astronomici studii
 historiam a prima inde origine ad Brahei
 ætatem vsque exposuit *Gassendus* in præ-
 fatione ad eius *Vitam*. Astronomos ve-
 teres *Fabricius* recenset libro (i) lauda-
 to, qui eodem in opere (k) de inuentis
 veterum astronomicis disputat.

VI.

Post inuentas literas Grammaticæ,
 Rhetoricæ, Poëseos ac Historiæ studium
 quamplurimos habuit cultores. Gram-
 maticæ Græcæ scriptores permultos o-
 mnium

(b) Lib. III. cap. 23.

(i) Lib. III. cap. 5.

(k) Lib. IV. cap. 14. §. 16.

mnium ætatum recenset *Fabricius* in *Bibliotheca* (l) sua, & *Morbofius* in (m) *Polyhistore*. Latinæ grammaticæ originem progressumque singulari libello demonstravit *Suetonius*. Adiungatur *Cellarii* *Dissertatio de fati Latine lingue*, & *Walchii Historia critica lingue Latine*. Reliquias priscorum Grammaticorum Latinorum vnum redactas in corpus ediderunt *Godofredus* ac *Putschius*, quorum opera recenset *Fabricius* in *Bibliotheca* (n) *Latina*. Recentiores Grammaticos Latinos exhibet *Morbofius* in opere modo (o) laudato: quibus adiungi oportet *Georgii Henrici Ursini Institutiones lingue Latine plenissimas*, Ratisbonæ editas A. 1700. Hebræos Hebraicarum Grammaticarum autores repræsentat *Wolfius* in *Bibliotheca* (p) *Hebraica*. Inter Christianos eius lingue grammaticos eminent *Buxtorfius*, *Wasmuthius*, *Danzius*.

E 4

Lau-

(l) Lib. V. cap. 7.

(m) Polyhist. lit. lib. IV. cap. 6.

(n) Lib. IV. cap. 6. & 7.

(o) Polyhist. lit. lib. IV. cap. 10.

(p) Num. 539.

72 VIA AD HISTORIAM

Laudari quoque merentur *Læſcheri* libri III. *de cauſis lingue Hebrææ*: vt omittam curioſas verius, quam ſolidas, meditationes grammaticas *Casp. Neumanni*.

VII.

Pertinent huc Lexicographi. Ac ſane cum ad ſummam perfectionem Lexica fortaffe nunquam ſint peruentura, noſtro æuo in præcipuis linguis Lexica exſtant præſtantiffima. In Hebraica quidem lingua principem locum tenent *Guffetii Commentarii lingue Hebraicæ*: in Græca *Theſaurus Henrici Stephani*, cui adiungendi *Budei Commentarii lingue Græcæ*: in Latina *Fabri Lexicon*, a *Buchnero*, *Cellario* & *Stubelio* ita auctum, vt nulli ſit ſecundum. Cæterum de Lexicis Hebraicis ſingularis diatriba exſtat *Io. Chriſtophori Wolfii*. De Græcis Lexicographis conſulatur *Fabricii Bibliotheca* (q) *Græca*, & *Morhofianus* (r) *Polyhiſtor*, qui & (s) Latinos perſequitur Lexicographos.

VIII.

(q) Lib. IV. cap. 33 -- 36.

(r) Lib. IV. cap. 7. & 8.

(s) Cap. 9. §. 7. ſqq.

VIII.

Ars critica, nobilissima Grammaticæ pars, magna cepit incrementa, sed practice tamen magis fuit excolta & empirice, quam theoretice ac scientificæ. De scriptis spuris a genuinis dignoscendis perdocte egit *Ioannes Dalæus* libri primi de usu Patrum toto capite tertio: cuius vitula arauit *Clericus Artis Criticæ P. III. sect. 2.* Conf. *Riueti* liber de auctoritate Patrum, *Critico sacro* annexus, capite XIV. Idem *Clericus* omnem artem Criticam singulari opere complecti feliciter aggressus est: quanquam in *Commentatione* mea de arte critica ostendi, multo amplio-rem esse criticæ artis (r) ambitum, simulque artem therapeuticam desideratum ante in ordinem rede- gi, postquam iam antea artem criticam inuestigandi scriptores anonymos & pseudonymos composueram. De scriptoribus artis criticæ adeatur & (u) *Morhofius*. Huc

E 5

per-

(r) Conf. *Syrbdus* Philos. ration. P. I. cap. 14. §. 16. qui tamen meam distinctionem philosophiæ in realem & verbalem haud recte cepit.

(u) *Polyhist. lit. lib. V. cap. I.*

pertinet *ars etymologica*, de cuius scriptoribus agit idem (x) *Morbofius*. Scripsit etiam *Io. Georgius Eccardus* doctissimam *Historiam studii etymologici lingue Germanicæ*.

IX.

Artis criticæ non postrema pars est *ars hermeneutica*, quæ olim misere habitata, maxime a Rabbiniſ Iudæorum & Theologis ante-Lutheranis, hodie satis læta gaudet facie, postquam ducibus ICTIS illis clarissimis, *Grotio* & *Pufendorfio*, etiam Logici eam doctrinam sibi vindicarunt, *Thomasius*, *Claubergius*, *Buddeus*, alii; ac Theologi quoque in eam artis criticæ partem non segniter incubuerunt, *Franzins*, *Danbauerus*, *Glassius*, *Pfeifferus*. Clericus quoque eruditissimas animaduersiones exegeticas inseruit operi suo critico.

X.

Rhetoricæ, cuius egregie excolendæ occasionem olim Græcis præbuit forma suæ reipublicæ, tres ætates, præeunte antiquo

(x) Lib. IV, cap. 3. & 4. & 9.

tiquo quodam scholiaste, non incom-
mode constituuntur: prima *Periclis* &
æqualium; altera decem oratorum an-
tiquiorum, quorum scripta supersunt,
Antiphontis, *Andocidis*, *Lysiae*, *Isocratis*,
Isæi, *Lycurgi*, *Demosthenis*, *Æschinis*, *Hy-
peridis*, & *Dinarchi*; tertia decem ora-
torum iuniorum, qui sunt *Aristides*, duo
Polemones, *Herodes Atticus*, *Dio Chryso-
stomus*, & cæteri. Vid. *Fabricii Bibliotheca*
(y) Græca. Exstat etiam *Io. Francisci*
Grandis Gallica Dissertatio de origine &
progressu rhetoricæ apud Hebræos, Græ-
cos, Romanos & Gallos. Breuem quo-
que studii rhetorici historiam exhibet
Io. Clericus in Arte (z) Critica. Scripsit
& *Io. Georgius Walchius* Dissertationem
de fati oratoriæ artis inter Græcos, Ro-
manos, & Germanos, eamque præmisit
Orationibus Christophori Cellarii *Acade-
micis*, A. 1714. coniuncte publicatis. Ad-
datur *Kriegkii* Dissertatio de eloquentia
Sophistarum.

XI.

(y) Lib. II. cap. 26. & lib. IV. cap. 30. 31. 32.

(z) P. II. Sect. I. cap. 16.

XI.

Poëſeos ſtudioſum tantæ eſt vetuſtatis, vt diſputatum ſit, priuſne ligato an ſoluto ſermone libri fuerint compoſiti. In Græcia maxime hoc literarum genus eſt floruit, vnde tantæ cohortes comicorum, tragicorum, epicorum, epigrammatographorum. Romæ ſub Auguſto præſtantiffimi omnium poëtæ vixere. Nec iuniori æuo excellentiffimi deſunt poëtæ. De Germanica vt aliquid attemperatam poëſi, vnius ſæculi ſpatio vidimus & miſerrimam & latiffimam eius faciem. Historiam poëſeos Hebraicæ, Græcæ, Romanæ ac Gallicæ laudatus *Io. Franciſcus Grandis* eodem libro expoſuit. Germanicæ vero poëſeos historiam breuiter expoſuit *Hofmannſwaldauius* in Diſſertatione poematibus ſuis præfixa, vberius *Morboſius* im *Unterricht von der teutſchen Sprache und Poëſie*. Addatur *Wagenſeili* liber *de Germanicæ phonæſcorum, der Meiſterſänger, origine, præſtantia, vtilitate, & inſtitutis*. Exſpectamus etiam ampliffimam poëſeos omni-

omnium gentium historiam ab *Eccardo Consiliario & Bibliothecario Hannouerano.*

XII.

Ad philosophiam vt veniamus, eius historiam multi, alibi memorati, conscripserunt. Singulas autem ad disciplinas quod attinet, *physici* studii historiam concinnauit *Georgius Paschius* libri *de inuentis nou-antiquis* capite septimo, & *Buddeus Philosophiæ eclecticæ* T. II. Cap. I. Historiam *metaphysicæ* *Iacobus Thomafius* composuit, ipsius subiectam *Quæstionibus methaphysicis*. De historia studii *politici* consulatur *Christiani Thomafii Prudentia consultatoria* capite tertio. *Logicæ* Historiam scripsit *Gassendus, Kekermanus, Reimmannus, Gundlingius, & proxime Syrbius: Ethicæ* *Christ. Thomafius, Barbeyracius, Gundlingius, Keichius, & Stollus; Iurisprudentiæ naturalis* *Græningius, Buddeus, Ludouicus, Præleus.*

XIII.

Historiam Historiæ edidit *Io. Michaël Hei-*

Heineccius & Popelinierius (a) Histoire des Histoires. Fata studii genealogici singulari libro exposuit Reimmannus. Antiquitates Medicas exhibuit Cellarius. Studii anatomici & chirurgici Historiam conscripsit Gælikius: botanici Turnefortius: totius medicinæ Daniel Clericus. Breuem quoque artis medicæ historiam exhibet Wedelius in Physiologia (b) Medica: breuem item historiam medicæ delineationem Operibus suis medicis præmisit Io. Christianus Langius. Forsterus, Schubarthus, Thomafus, Graulina, Struuius ciuilis iuris historiam composuere. Speciatim ecclesiastici iuris historiam eximio complexus est opere Gerhardus von Mastricht. Adi & Fabricii Bibliothecam Latinam Lib. IV. cap. 9. & 10. Historiam Theologiæ scripserunt Forbescus, Io. Wilb. Baierus, Basnagius, Reimmannus: vt præteream, qui omnino huc pertinent, historiam scriptores ecclesiasticæ, quibus singulare opus, nondum ad finem perdu-

(a) Paris 1599. in 8.

(b) Sect. I. Cap. 2. - 8.

ductum, dicauit *Caspar Sagittarius*.
Adde *Gothfr. Arnoldi Historiam Theo-*
logie mysticæ.

XIV.

Cæterum caue in tanto literis operan-
tium strepitu credas, in omnibus iam di-
sciplinis eo fastigii peruentum esse, vt
incrementis nullus sit locus relictus.
Quod si quis hoc in errore versatur, re-
uincere eum potest *Francisci Baconis Ve-*
rulamii nouem libris constans opus *de*
augmentis scientiarum: quod cum iam
per integrum sæculum exstet, tamen ve-
ra est querela (c) *Buddei*, in plerisque ar-
tibus ac scientiis idem adhuc iure desi-
derari, quod ille suo iam desiderarit tem-
pore. Meretur cum *Verulamio* coniun-
gi *Thomastus*, qui singulari libro circa
quoduis studiorum literariorum genus
cautiones præscripsit.

(c) In præfat. ad *Artem cogitandi* p. 15.

CAPVT VI.
DE
NOTITIA LIBRORVM.

I.

VTi superiori capite supersedendum mihi duxi descriptione historiae singularum disciplinarum, cum id negotii rectius committatur earum doctoribus, qui magno discipulorum commodo suae quisque scientiae fata post absolutam eius tractationem exponere possunt; sic nunc itidem statuo, optime consulere auditoribus suis professores, qui suae quisque disciplinae scriptores praestantissimos confecto eius cursu enumerant, & quid de quoque sit existimandum, docent. Generatim tamen via hic aperienda est, qua ad optimorum notitiam librorum peruenitur.

II.

Præter igitur eam, quam dixi, inter-
noscendi libros occasionem, tres patent
viae ad consequendam librorum notiti-
am:

am: quarum prima bona est, altera melior, tertia optima. Primum igitur perlustrandi sunt Catalogi præcipuarum bibliothecarum, e. g. Bodleianæ, Thuanæ, Tellerianæ, Lugdunensis in Batauia; Heinſianæ, Carpzouianæ, Schraderianæ; item Catalogi librorum a bibliopolis emiſſi, inter quos nouitas librorum maxime commendat Catalogos (d) in Francofurtensibus & Lipſienſibus nundinis euulgari ſolitos.

III.

Rectius ſibi conſulunt (en viam ſecundam!) qui eos perlustrant catalogos, quos viri docti ſingulis in diſciplinis adornarunt, eos, qui vnoquoque in ſcientiæ genere editi ſunt, libros recensentes. Sunt inter hos nonnulli, qui iudicia de libris immiſcent, ſterilibus nomenclatoribus ſine dubio præferendi. Primus in hoc genere elaborauit *Conradus Geſnerus*, de cuius Catalogo librorum vniuerſali

F

ſali

(d) Conf. *Reimanni Hiſt. liter. T. I. p. 203.*

fali adeatur *Struuii (e) Introductio*, qui & *(f) de Bolduani, Draudii*, atque *Lipenii Bibliothecis* legi meretur. Addo *Herzii Bibliothecam Germanicam, Sagittarii Bibliothecam historię ecclesiasticę*, quam inscripsit *Introductionem ad historiam ecclesiasticam*, *Naudæi Bibliographiam politicam*, item *militarem*, *Scheurlii Bibliographiam moralem*, *Fabricii Bibliographiam antiquariam*, *Struuii Bibliothecam philosophicam, historicam, iuridicam, & numismaticam*, *Gryphii librum de scriptoribus sæculi XVII. historicis*, *Arndii Bibliothecam politico-heraldicam & aulico-politicam*. Nec omittenda est *Vogleri Introductio in notitiam cuiusque generis honorum scriptorum*, a *Meibomio* notis aucta; item *Cass. Gottschlings Einleitung in die Wissenschaft guter und meistens neuer Bücher*, primum A. 1702. deinde auctior A. 1713. edita. Nouissima est *Bæcleri Bibliographia critica* editionis *Krausianę*, quę tyronibus

(e) Cap. I. §. 20.

(f) §. 21.

bus principe loco tractanda commendarī meretur.

IV.

Supereſt tertia via librorum cognoſcendi pretium, quæ antiquioribus ætatibus fuit præcluſa. Scilicet noſtri ac ſuperioris ſæculi propria felicitas eſt, quod in tanta librorum multitudine quidam in animum induxerunt, menſtruis ſcriptis recentiſſimos recensere libros, eorumque aliquem guſtum præbere hominibus, quos aut negotia aut aliæ cauſæ a perluſtrandis tot libris auocant. Horum optimi ſunt, qui & eruditione ſingulari ſunt præditi, & ingenue de ſingulis libris ſuam expromunt cenſuram: proximi ſunt, qui grauiori quidem cenſura abſtinent, at tam accurate libri ſtatum repræſentant, vt erudito lectori facile fit arbitrari vel de præſtantia libri vel de tenuitate. Cæterum harum Ephemeredum, quas vocant, literariorum tanta iam eſt copia, vt de iis ſingulari libro *Iunkerus*, ſingularique capite, quod ſeptimum eſt *Introductionis literariæ*,

Struvius egerit: quibus adiungendus anonymus, cuius opusculum Ienæ prodiit A. 1716. Meum est, præcipua huius generis scripta hic indicare: *Acta eruditorum*, quæ Lipsiæ & Latino & vernaculo sermone publicantur; *Ausführlicher Bericht von neuen Büchern*, cuius continuatio est *der neue Bücher-Saal*; *Monatlicher Auszug von neuen Büchern*; *Neue Bibliothec*; *Aufrichtige und unpartheyische Gedancken über die Journals*; *Unschuldige Nachrichten*; *Tenzelii monatliche Unterredungen & Curieuse Bibliothec*; *Thomastii Monatliche Gedancken*: *Nouvelles de la rep. des lettres* auctore *Bælio*, ac postea *Bernardo*; *Clerici Bibliothecque vniuerselle*, *Bibliothecque choisie*, & *Bibliothecque ancienne & moderne*, *Le Journal des sçavans*, *Memoires de Txevoux*, *Journal litteraire*. Nec defuerunt, qui eodem modo veterum librorum recensiones confecerunt emiseruntque. Huc pertinet *Bibliotheca antiqua*, *Struuius* moderante congesta; item die *Summarischen Nachrichten*
aus

aus der Thomasischen Bibliothec. Adde, si placet, *Acta philosophorum*, itemque *Reimmanni Ideam systematis antiquitatis literariæ*, quo in opere accurate recensentur scripta aliorum, literariæ rei antiquitates illustrantia.

V.

Illud vero monendi sunt historiæ literariæ studiosi, librorum iudices non simpliciter & sine discrimine esse sequendos. Multi enim non ipsi libros inspexerunt riteque examinerunt, sed aliorum, quos & propria auctoritas & admiratorum multitudo commendat, suffragiis subscribentes cœcum ferunt de libris iudicium. Vnde fit, vt sæpe libro alicui valde mediocri ingens statuetur pretium, cui scilicet quacunque de causa contigit laudator auctoritate polens; contra persæpe scriptum aliquod vilipendatur ab omnibus, posteaquam scilicet contemtim de ipso sensit vir quispiam magnus & clarus. Si v. g. *Morhofus* librum aliquem laudat & magni æstimat, vel contra condemnat & in

censum quisquiliarum reiicit, ceteri scriptores eius iudicium inconsiderato sequuntur impetu, nec raro se fallunt lectoresque suos. Cauto igitur opus est, nec temere quisque librorum iudex audiendus, sed eorum grauissimum videri nobis debet iudicium, qui & magna eruditionis gloria florent, & in ipsa illa disciplina, ad quam liber pertinet, sunt exercitatissimi. Ne exemplum forte desideretur, quæ vulgo feruntur a iurisprudentiæ naturalis expertibus iudicia de *Grotii iure belli & pacis*, *Zieglerique* & *Bœcleri* annotationibus, ea a peritis illius disciplinæ suauiter ridentur.

VI.

Cæterum nec a raritate (*g*) libri, aut ab exscriptionis typographicæ (*b*) crebra repetitione, aut ab operis (*i*) magnitudi-

(*g*) *Clericus* *Bibl. anc. & mod.* T. VII. p. 3. non inepte iudicat, raros libros raro esse præstantes, & ob id ipsum raros fieri solere, quod sint minus erudite scripti.

(*b*) Vid. *Bayle* *Distion. v. Guevara* not. F.

(*i*) Exigui libri fere meliores sunt, quippe cum plus curæ in eos impendatur.

tudine, similibusque aliis causis, argumentum pete præstantiæ; sed hoc sequere criterium, quod vix vnquam fallet. Si nimirum liber aliquis (1) laudatur magnique fit ab iis, qui illius disciplinæ, ad quam liber pertinet, exacte sunt periti; si (2) a laudatione nihil commodi, a reprehensione nihil periculi damnique eis imminet; (3) si laudatores illius libri inter se non sunt amici, vel etiam inimici, vel ne secta quidem siue religiosa siue philosophica inter se coniuncti; denique (4) si ii eum librum laudant vno ore, vel nemine, vel minus eruditis dissentientibus; sequitur, librum illum esse bonæ notæ diligentique lectione dignum. Exemplo sit *Lokii liber de intellectu humano*.

VII.

Optabile quoque fuerit, nosse, quis in vno quoque genere liber habeatur pro (α) optimo, item quis cuiusque scriptoris, pluribus libris compositis clari, opti-

F 4

mus

(α) Omnium optimi libri sunt *liber Scripturæ & liber Naturæ*.

mus fit ac præstantissimus. Ad posteriorem quæstionem pertinent, quas edidit *Thomas Crenius*, tres *Dissertationes de libris scriptorum optimis & utilissimis*. Ad prius quod attinet, magnum utique adiuventum eruditionis est, nosse, quæ sit optima Logica, optimum Lexicon, optima Grammatica, optima Physica; quis sit optimus commentarius in Institutiones Iuris ciuilis, vel in Ius Canonicum; in epistolam Pauli ad Romanos, in Genesim, &c. quæ sit optima Harmonia Evangelistarum, optimus liber de veritate religionis Christianæ, &c. Constitui ita posset bibliotheca selecta, continens non nisi libros omnium optimos, cæterisque longo interuallo superiores. Sic omnium præfationum (k) optimæ & excellentissimæ habentur tres illæ, *Caluini ad Institutiones suas theologicas*, *Thuani ad Historiam suam*, & *Casauboni ad Polybium*: quibus addo *Conringii præfationem ad Taciti Germaniam*.

VIII.

(k) Vid. *Menagiana* T. III. p. 77. sq.

VIII.

Codicum MSS. notitia peti ex Catalogis eorum debet, quorum haud pauci typis excusi prostant. Duos iam nominare sufficiat, catalogum MSS. bibliothecæ Vindobonensis, quem sub titulo *Bibliothecæ acroamaticæ* edidit *Reimannus*; & catalogum bibliothecæ Medicæ, cum *Lambecii Prodromo* cura *Fabricii* recusum. Cæterum hæc notitia plus curiositatis, quam boni, habet, exceptis iis, quibus codices illos vetustos inspiciere ex iisque sapere licet. Eximia religione inter exaratos manu libros coli *Pandeclas Florentinas*, hic quoque memorari decet.

IX.

Quænam sint præstantiores librorum editiones, nosse etiam interest literati hominis. *Emendatus enim liber est vice commentarii*, ut ex vero iudicavit *Giphanius*. Comparanda igitur notitia est eorum typographorum, qui, ut sine sphalmatibus excuderentur libri, nulli labori pepercerunt, nul-

li suntui. Nam, iudice (l) *Morbosio*, *celebrium typographorum eadem esse notitia debet, quæ virorum doctorum*. Sciri itaque oportet, emendatissime exscriptos esse libros, qui prodierunt ex officinis *Stephaniana, Plantiniana, Commeliniana, Oporiniana, Frobeniana, Wecheliana, Vogeliana*; hodie (m) *Wetsteniana, Scheldoniana, Gleditschiana, Fritschiana*. Contra sphalmatibus scaterere solent editiones *Venetæ, Colonienfès, Gemuenfès*.

X.

Præterea reuerenter habendi sunt libri veterum auctorum ad præstantissimos MSS. codices a typographis exacti, e. g. *Quidius* ab *Aldo Manutio* editus *Laetantius* (n) *Iuntianus, Curtius* (o) *Theocrenia-*

(l) Polyhist. lit. lib. I. cap. 7. §. 37.

(m) Vid. *Henr. Wetstenii* Præfatio ad *Nouum Testamentum* A. 1711. editum, & ad *Diogenem Laërtium*.

(n) Vid. *Neuer Bücher-Saal* P. XLV. p. 670.

(o) Vid. meum *Schediasma de Anonymis* p. 128. Conf. *Struuii* *Introduct.* Cap. V. §. 14. p. 221.

nianus. Falluntur quidem, qui (p) sibi persuadent, primis exortæ typographiæ temporibus libros exscriptos fuisse accuratissime, cum inspectio eorum doceat contrarium. Atque vere scribit *Petrus* (q) *Victorius*, non facile dici posse, quam mendose negligenterque libri olim excusi fuerint: testis quoque est (r) *Erasmus*, editiones *Aldinas* sæpe valde mendosas esse. Nihilominus magno esse possunt vsui illæ editiones, cum eruditus lectoris oculus facile discernat sphalmata operarum a vestigiis incorruptæ lectionis, proxime e codicibus manu scriptis haustæ.

XI.

Etiam illas librorum editiones nosse iuuabit, qui a male sedulis hominibus castrata exhibent scripta veterum. Pontificiis Theologis hanc iniuriam Patribus Ecclesiæ illatam sæpius obiecerunt Protestantes. Adeatur *Dallei* liber primus

(p) *Morbofius* Polyhist. lit. lib. I. cap. 7. §. 37. & *Struuius* Introd. cap. XI §. 36. p. 554.

(q) Var lect. lib. 26. c. p. 2.

(r) Chil. 2. cent. 9. n. 84.

mus de usu Patrum (s) cap. IV. item Casp. Læscheri Differtatio Martisburgi An. 1674. edita de latrociniis, quæ in publicos scriptores, Patres maxime, solent committere hæretici. Ac sane AEthiopes lauat Richardus Simonius, qui id factum fuisse a suæ sectæ hominibus, audacter (t) inficiatur. Illud tamen non negamus, esse inter doctos pontificios, qui magnopere hunc morem improbant: quemadmodum nostratium cordatissimus quisque inique fert, castrata fuisse Lutheri Postilla ecclesiastica, e quibus eiecta loca exhibet Arnoldus in quarto Tomo (u) Historiæ ecclesiasticæ. De profanorum auctorum castratione videatur Mollerus ad (x) Morhofsum. Licet hoc loco vnum exemplum proferre e Phædro In huius libro tertio fabula tertia mirifice reformata est a Lancelloto, monacho S. Cy-

(s) Pag. 81. sqq. Ac noti sunt Indices expurgatorii.

(t) Biblioth. crit. T. I. cap. 17. p. 258. sqq.

(u) Sect. 2. num. XII. Conf. Cellarii Diss. de Pathmo Lutheri §. 33.

(x) Ad Polyhist. liter. lib. IV. cap. 13. §. II. p. 397.

S. Cyrani, qui editionem *Phædri* Gallico-Latinam, quæ Lutetiæ A. 1702. prodiit, adornasse dicitur. Ibi enim v. 5. pro *humano* exstat *informi*; v. 10. pro *insitios* legitur *infelices*; v. 17. pro *Vxores da tuis pastoribus* exhibetur: *Quod æquum est, da tuis pastoribus*. Scilicet verebatur vir bonus, ne quis fabulam illam applicaret ad monachos.

XII.

Non alienum hoc loco fuerit, quænam præstantiores deterioresue sint auctorum (y) classicorum, quos vocant notis illustratorum editiones, indicare. Principem igitur haud dubie locum merentur ea, quibus se totum (z) ferme impendit editor, nihil reliqui faciens ad ornatissime emittendum auctorem suum. Talis est *Curtius* Freinshemianus, *Plautus* Taubmannianus, *Ovidius* Bachetianus,

(y) De titulo *classici* vid. *Gellius* lib. VII. cap. 13. & lib. XIX. cap. 8.

(z) Sic notum est, *Vogelafsum* Gallicæ suæ versioni *Curtii* impendisse XXX. annos. Vnde *Balsacius* dixit, Alexandrum Curtianum esse *inuincibile*, sed Alexandrum Vogelafianum esse *inimitabile*.

nus, *Horatius Benteleianus*, *Nouum Testamentum* Millianum, *Lucretius Lambinianus*. Proximum locum tenent eæ editiones: quæ a præstantissimis Criticis cum codicibus MSS. collatæ fuerunt, propriisque & aliorum insignium viro- rum annotationibus illustratæ. Huc refero *Sallustium Gruterianum*, *Phædrum ac Petronium Burmanni*, *Gronouii Herodotum*, *Clerici Hesiodum*, *Drakenburgii Sili- um Italicum*, editiones *Heinsianas*, *Grauianas*, *Gronouianas*. Quæ inscriptæ sunt *cum notis (a) variorum*, pleræque textum quidem exhibent satis emendatum, sed in seligendis notis iudicio carent. Eiusdem farinae sunt, quas suo nomine præscripsit *Schreuelius*, quem *nullius fere iudicii consarcinatore* vocat *(b) Clericus*.
 Tho-

(a) Vid. *Bæcleri Bibliogr. crit.* p. 445. Cæterum recte iudicat *Fabricius* *Bibl. Lat.* p. 38. sq. & p. 397. non esse simpliciter damnandas, imo vero laudandas, editiones auctorum, quibus adiunxerit selectas editorum notas vir eruditione præstans & iudicio.

(b) *Art. Crit. P. I. cap. 2. §. 1. n. 5. p. 64.* Cæterum eundem titulum meretur editor *Orationum Ciceronianarum*, *Freigius*.

Thomæ Farnabii ac Ioannis Minellii annotationes, quas auctoribus ab se editis adiecerunt ad sensû auctorum explananda, satis bonæ & adolescentibus commendandæ sunt: quanquam *Minellium* eruditionis palmam *Farnabio* concedere, recte iudicat (c) *Fabricius*. *Cellariane* editiones ex præstantissimis sunt expressæ: annotationes habent (d) rariores, philologicas partim, partim historicas, subiuncto Latinitatis Indice, sed valde imperfecto. Quæ vrgentibus bibliopolis festinanter confectæ notisque auctæ sunt (e) editiones, *Minellii* æmulationem in ipso titulo professæ, pleræque (f) luce indignæ sunt, adeoque tyronum e manibus excutiendæ. Quæ a *Berneggero* atque
Freins-

(c) *Bibl. Lat. lib. I. cap. 15. p. 265.*

(d) *Minucius Felix* ramen a *Cellario* notis philologicis instructus est & copiosissimis & doctissimis.

(e) Aliquando ferente occasione perlustravi *Curium* & *Ciceronis Epistolas* editionis lunkerianæ: ubi obleruatum mihi est, vix vllam in autoribus illis occurrere locum paulo difficiliorem, quin annotatori tribuerit sensum alienissimum.

(f) Excipiendus est *Cornelius Nepos* Stübelianus, notis ornatus doctissimis; item *Curius*.

*Freinsbemi*o adornatae sunt editiones, margini adscriptis locis parallelis, subiunctoque Indice philologico accuratissimo, inter optimas omnino sunt habenda. De editionibus in usum Delphini confectis ita iudicat (g) *Morbofius*: *Auctororum illorum, quotquot ea ratione in Gallia prodire, per pauci (h) sunt, quorum editio noui quid secum afferat, aliisque praeferi tantopere mereatur, nisi quod magnificus plane atque splendidissimus typorum chartaeque nitor gloriam Regis indicant, harum etiam rerum curam gerentis.* Indices etiam & castrationes harum editionum reprehendit (i) *Fabricius*. Excipiendus tamen est *Plinius Harduini*, longo sane interuallo post se relinquentis doctissimos viros, qui ante ipsum in eo expoliendo illustrandoque elaborarant. Quae non

(g) Polyhist. liter. lib. IV. cap. II. §. 5. p. 133.

(h) Quantopere editiones Delphinianae spernantur in Batauis, narrat *Baelius* Epist. 221. p. 813. Maxime editio *Taciti* nullius est pretii, ut ex vero iudicat *Fresnoius* in *Catalogo Historicorum* p. 95. editionis *Menckenianae*.

(i) *Biblioth. Lat.* p. 12. & 56.

non ita pridem Augustæ Vindelicorum & Halæ edi cœperunt autorum Latino-
rum (k) editiones cum annotationi-
bus Germanicis, tyronum vsui desti-
natæ sunt, auctoresque habent non so-
lum satis doctos, sed etiam ad munus
suum, quod susceperunt, recte fungen-
dum attentissimos.

XIII.

Ad βιβλιογνωσίαν etiam pertinet rari-
orum notitia librorum. Hi tres dis-
pesci possunt in classes. Alii sunt rari
pariter & mali: de quibus paulo post
dicetur. Alii rari sunt & minus erudi-
te conscripti, e. g. *Hornii (l)* & *Schwim-
meri (m) Historia philosophica*. Hi ob
id ipsum rari fiunt, quia negliguntur ab
eruditis, nec digni habentur editione
noua. Alii denique rari iuxta bonique
G sunt:

(k) Vna atque altera harum editionum me habere an-
notatorem dicta est. Sed mendacem fuisse hanc
famam, non mihi fuit hic loci dissimulandum.

(l) Vid. *Acta Philos.* P. VI. cap. 5.

(m) *Ibid.* cap. 7.

sunt: quorum raritas has potissimum causas habet. Nam *interdum* liber aliquis argumentum tractat de priuato quodam facto, cuius notitiam exactiorem habere per paucorum interest. Huc refer *les Factums*, id est, acta iudicialia de certo quodam casu, in Gallia typis exscribi solita. Pertinent huc etiam scripta eruditorum antagonistica, e. g. in causa Pietistica, Terministica, similibusque. *Deinde* & illi libri rari fiant necesse est, quorum argumentum non nisi ab exiguo eruditorum grege capitur & magni fit, e. g. libri *critici*, quorum aliquot nuper coniuncte recudenda curauit *Schminkius*. *Tertia* raritatis causa est paucitas (*n*) exemplorum typis exscriptorum: *quarta* defectus commerciorum, ob quem libri in Hispania excusi his in oris sunt rarissimi: *Quinto* non possunt non rari esse libri,

(*n*) E. g. *Ignatii Epistola* ex MS. expressæ Oxonii A. 1708. Vid. *Acta Erud.* A. 1713. p. 399. Conf. *ibid.* p. 101. & 108. fine.

libri, qui publico edicto supprimuntur, vel aliis fortunæ casibus, v. g. incendio, ad paucitatem exemplarium rediguntur. Sexto denique libri quiuis rari fiant necesse est, quorum exempla decursu temporis a bibliopola diuendita sunt, non succedente editione noua. Hinc rarissimi non ita pridem erant *Tuldeni libri de cognitione sui*, *Schefperi de philosophia Italia*, *Gerardi a Roo Annales Austriae*, *Meziriaci Vita Aesopi*, *Naudei Additiones ad historiam Ludouici XI. Richardi Burii Philobiblion*, &c. qui nunc, postquam iterata eorum fuit editio, venales passim prostant. Hac eadem de causa Disputationes Academicæ, etiam longe eruditissimæ, exiguo temporis spatio fiunt rarissimæ: adeoque laude digni sunt, qui *Græuii Crenii* que exemplo selectas Disputationes vnum in volumen collectas iterum numerosissime excubenda curant: cuius laudis in societatem etiam illi sunt admittendi, qui præstantes libros e tenebris

eruunt, nouaque editione reddunt parabiles: item ii, qui saltim excerpta e rarioribus libris exhibent, id quod fecit *Richardus Simonius* in *Bibliotheca critica* A. 1708. edita, nec non *Larochius* in *Bibliotheca (o) curiosa*, atque *Groschuffius* in *Rengeriana* librorum rariorum collectione.

XIV.

Eiusdem *Groschuffii* lectu digna est *Prefatio*, qua de libris rarioribus docte differitur: cui iungendæ duæ de eodem argumento *Dissertationes Reimmanni*, Tomo decimo *Observationum Halensium* insertæ, octaua & nona. Neque contemnenda est *Wendleri* *Disputatio de variis raritatis librorum causis*, in *Academia Ienenfi* A. 1711. edita. Addam & ipse aliquot librorum rariorum mentionem, vt ne hoc quidem e loco discedam ἀσύμβολον. Per igitur rarorum
li-

(o) Vid. *Acta Erud.* A. 1711. p. 188. Huc pertinet *La Bibliothéque volante* quæ A. 1700. aliquot fasciculis prodit. Vid. *Monatfl. Auszüge* A. 1700.

librorum in classsem refer *Henrici Stephani* (p) librum de origine mendorum, *Kheuenbülleri Annales* (q) *Ferdinandeos*, *Schultingii* (r) *Bibliothecam ecclesiasticam*, *Benedicti Winkleri libros V. de principiis iuris*, *Derodonis* librum (s) *contra Consilium Ephesinum*, *Hartmanni Schedelii* & *Sebast. Frankii Chronica*, *Brasichellani Indicem* (t) *expurgatorium*, *Decembrii Po-*

G 3 liti-

(p) *Struuius* Introd. Cap. II. §. 15. edit. primæ p. 70. negavit, hunc *Stephani* librum vnquam editum fuisse. Postea secundæ editionis Cap. V. §. 21. p. 239. memorauit, *Stephanum* specimen libri de origine mendorum edidisse. Cæterum adhuc credit, ipsum librum non fuisse confectum editumque. Sed præterquam, quod pseudonymus a *Struuiio* adductus istum librum laudat tanquam suis vsurpatum oculis, ipse *Stephanus* in Epistola, quæ exstat in *Vitis Stephanorum* a *Mattairio* editis, p. 305: *Quem*, inquit, *olim politicus* de origine mendorum librum, aliquando tandem & ipsum in lucem prodire sinat. Imo & *Honorius de S. Maria* in suis *Reflexionibus criticis* p. 7. testis est, exstare hunc libellum, & esse libellum paruulum.

(q) Vid. *Catalogus Historicorum Fresnoio-Menkenianus* p. 130. & Germanice scripta *Acta erud. T.* II. p. 185. sqq.

(r) Vid. *Acta erud. A.* 1710. p. 283.

(s) Vid. *Bayle Diction. v. Rodon.*

(t) Vid. *Obs. Hal. & Vergnügung müßiger Stunden.*

den.

litiam literariam, Petri Martyris Angleri Epistolas, Blondellum de Sibyllis, Onus Ecclesiæ, Campanella Syntagma de libris propriis, Launoium de fortuna Aristotelis Parisiensi, Bodini Theatrum Naturæ, Io. Baptiste Ferreti, Cassinensis, librum (u) de Musis lapidariis, Alphonfi Conradi Commentarium in Apocalypsin, Huarti Scrutinium ingeniorum, Sebastiani Bassonis Philosophiæ naturalis aduersus Aristotelem libros XII. &c.

XV.

Non erit, opinor, lectoribus meis molestum, hoc loco recognoscere libros rariores, quorum indicium mihi fecit *Catalogus historicorum Fresnoio-Menkenianus*. Ibi scilicet memorantur sequentes: *Petri Bertii Theatrum Geographiæ veteris* p. 21; *Antonini Itinerarium cum notis Hieron. Surite* p. 22; *Ioannis Blaeu Atlas* (x) *Magnus*, duodecim voluminibus constans, p. 24; *Gabr. Praetoli*

(u) Veronæ 1672, fol.

(x) Conf. *Struuius* *Introd. Cap. V. §. 20. p. 235.*

teoli Elenchus hæreticorum omnium p. 42; *Io. Cochleii Historia Hussitarum* p. 45. & 148; *Herib. Rosweidi Vitæ Patrum* p. 49; *Origines Murensis monasterii in Heluetia* p. 52; *Matth. Marrierii & Andr. Quercetani Bibliotheca Cluniacensis* p. 53; *Statuta antiqua ordinis Carthusianorum* p. 59; *Barth. de Pisis liber conformitatum vitæ S. Francisci cum vita Iesu Christi* p. 64; *Morini des defauts du gouvernement de l'Oratoire* p. 69; *Kircheri Oedipus Aegyptiacus* p. 76; *Nic. Bergierii Histoire des grands chemins de l'Empire Romain* p. 88; *Henr. Canisii Lectiones antiquæ* p. 118; *Goldastus de regno Bohemiæ* p. 149; *Virginum sacrarum monumenta* p. 168; *Goldasti Scriptores rerum Suevicarum* p. 173; *Du Chesne Scriptores historie Francorum* p. 189; *Volumen epistolarum, quas Romani Pontifices miserunt ad Carolum Martellum, Pipinum, & Carolum Magnum, editum a Gretsero* p. 198; *Rob. Guagnini & Io. Raulini Epistolæ* p. 212; *Hieronymi de la Garde Memoire sur la mort d'Henri IV.* p. 235; *Vict. Siri Memo-*

rie recondite dall' anno 1601. sino all' anno 1640. p. 238; *Sammarthanorum Gallia Christiana* p. 268; *Petri Saxii* (y) *Pontificium Arelatense* p. 291; *Iosephus Texeira de Portugallia* p. 317; *Vincentius Mirabella de Syracusa* p. 341; *Leon. Augustinus de Sicilia* p. 342; *Io. Mich. Bruti Historia* (z) *Florentina* p. 345; *Platinæ historia urbis Mantuæ* p. 348; *Dugdalii Monasticum Anglicanum* p. 400; *Simonis Okolsky Orbis Poloniæ* p. 407; *Olai Rudbekii Atlantica* p. 410; *Caroli Ogerii Iter Danicum* p. 417; *Samuelis Guichenonii Genealogia Sabaudia* p. 438; *Hieronymi Henninges* (a) *Theatrum genealogicum*.

XVI.

Venio ad libros malæ notæ, quorum plerique & ipsi perrari sunt. Ii trium sunt

(y) De hoc libro vid. *Gassendus* in *Vita Peirescii* lib. IV. p. 222. sq. & *Tenzelius* A. 1706. p. 115. sqq.

(z) Conf. *Fresnoii* *Methodus legendi historiam* p. 194.

(a) De hoc omnino vid. *Reimmanni* *Historia studii genealogici* p. 64. sqq. editionis primæ.

dici, Bernardini Ochini scriptis, Thomasi (e) Disputationi de crimine magiæ, & pluribus. Alter librorum mali commatis ordo complectitur eos, qui religionem quidem non tollunt omnem, sed Christianæ tamen aduersantur eiusque fundamenta subruunt. Huc pertinent Io. Lyseri scripta pro polygamia, Daphnei Arcuarii Betrachtung des Ehestandes, Peyrerius de Præ-Adamitis, Hobbesii Leviathan, Bekkeri Mundus Fascinatus, Herberti Cherburii liber de religione, Anonymi Philosophia Scripturæ interpres, Beuerlandus de peccato originis, Mich. Serueti de Trinitatis erroribus libri septem, Machiaueli Princeps. Refer huc libros magicos, v. g. Clauiculas Salomonis; item libros obscænos, e. g. Ioannis Meursii Elegantias Latini sermonis, vna cum annexis Aloisæ Si-
geæ

nam nemo Medicorum, imo theologorum, illo homine sit minus religiosus! inquit Conringius in Conringianis p. 10.

(e) Conf. Mich. Dau, Professoris Pernauiensis, Epistola de atheismo, qui C. Thomasio iniuste impunitur.

geæ Satyris Sotadicis. Tertia classis est librorum seditiosorum, e. g. *Stephani Iunii Bruti Vindiciæ contra tyrannos, Hippolyti a Lapide Dissertatio de ratione Status in Imperio Germanico, Ioan. Miltoni Defensio pro populo Anglicano contra Salmasium.* Ad iis *Akeri Diatriben de monarchomachis.* Multi tamen libri & huic classi iniuste adscribuntur, e. g. *Hottomanni Francogallia.* Cæterum de damnatis libris consuli quoque merentur (*f*) *Morhofius* atque (*g*) *Struuius.*

XVII.

Multi libros suos emiserunt vel nullo vel falso inscriptos nomine. Illi *anonymi* vocantur, hi *pseudonymi.* Scriptores de iis nominat *Struuius* in *Introductione* (*b*) sua, quibus adde meum *Schediasma.* Eximium plane est *Vircentii Placcii Theatrum anonymorum & pseudonymorum,* Hamburgi A. 1708. editum, cuius

(*f*) Polyhist. lit. lib. I. cap. 8.

(*g*) Introd. ad rem lit. Cap. IX.

(*b*) Cap. VIII. §. 10. & in Supplem. ad hunc §.

ius vestigiis, quanquam non semper recte, institit *Dahlmannus* quidam in *Schauplatz der masquirten Gelehrten*, Lips. 1710. Speciminis modo aliquot anonymorum & pseudonymorum celebriorum librorum veros hic producam auctores. Sub nomine igitur *Monzambani* latet *Pufendorfus*; *Sainjorii Rich. Simonius*; *Goralli, Liberii de S. Amore*, & *Phereponi Io. Clericus*; *Clarmundi Rudigerus*; *Theophili Aethæi Io. Lyserus*, item *Laur. Mullerus*; *Philarethi*, Ethicæ scriptoris, *Rodolphus*, Professor Bernensis; *Sarcmasii Schurzfleischius*; *Steph. Iunii Bruti Languetus*; *Aletophili Curiosii Wagenseilius*; *Antenorii Schuppius*; *Antistii Constantis* non *Spinoza*, sed *van den Hof*; *Daphnæi Arcuarii Laur. Begerus*; *Clari Bonarscii Carolus Scribanus*; *Burgoldensis, Pacifici a Lapide*, & *Constantini Germanici Oldenburgerus*; *L. Cornelii Europæi Inchoferus*; *Alphonfi de Vargas Scioppius*; *Francenbergæ Zechius*; *Petri Firmiani Zacharias Lexouiensis*, monachus Capucinus;

cinus; *Furstenarii Leibnitius*; *Misandri Io. Samuel Adami*; *Montaltii Paschalius*; *Philandri von Sittewald Moscheroschius*; *des Spaten Cass. Stilerus*; *Talandri Augustus Bosius*.

XVIII.

Pseudonymis hisce scriptoribus adiungo aliquot anonymos. *Historia Seuarambica* auctorem habet *Veyrazium* quendam, alias etiam *Monsieur d'Allais* dictum; *Cautio criminalis Fridericum Spee*, Iesuitam; *Platonisme dévoilé Souverainium*, Reformatum Ecclesiasten; *Vertheidigung des Augapffels Matthiam Hoëum*; *Philosophia Scripturæ interpres Ludouicum Meierum*, medicum Amstelodamensem; *Commentarii de statu religionis & reip. in Gallia Ioannem Serranum*; *Historia ecclesiastica Gothana Seckendorffium, Bæclerum, & Artopæum*; *Caroli VI. Imp. Wahl-Capitulation Zechium* iuniorem; *Hercules & Herculiscus Andream Bucholzium*, Superintendentem Brunsvicensensem; *Ars cogitandi*

NON

non *Arnaldum*, nec *Nicolium*, sed (i)
Le Bon.

CAPVT VII.

DE

NOTITIA AVCTORVM.

I.

QVam vtile hominibus ad reip. gubernacula sedentibus est, vitas le-
ctitare imperantium; tam fructuosum
literatis est, perlustrare excellentium
eruditione virorum vitas: quanquam
perpauca ita sunt confecta, vti quidem
confici debebant. Perfecta autem vitæ
descriptio fuerit, quæ primo familiam
viri docti, natiuitatem, educationem,
peregrinationes, (k) munera, coniugi-
um liberosque, fata singula casusque sin-
gulares, morbos obitumque, præcipue
vero mores ac viuendi rationem descri-
bit;

(i) Vid. *Menagiana* T. IV. p. 141. & *Memoires de
literature* T. I. p. 221.

(k) Huc pertinent scholæ & Academia, in quibus
literas excoluit.

bit; deinde studia eius literaria, commercium epistolicum, controuersias literarias, scripta non edita solum, verum etiam inedita, itemque affecta, diligenter exponit. Oppido raræ sunt hæc aues. Nam, quæ Taciti iusta (1) est querela, *omnis ætas suorum incuriosa est*. Ex quo factum, vt e. g. causa exilii Ouidiani, quæ illo tempore vulgi erat fabula, nunc ignoretur omnibus. Non tamen desunt, quæ valde, nec immerito, collaudantur ab eruditis, *Vitæ eruditorum*, e. g. *Attici Vita* a *Cornelio Nepote*; *Melanchthonis* a *Camerario*; *Peireskii* a *Gassendo*; *Lipsii* a *Miræo*; *Pinelli* a *Gualdo*; *Cartesii* a *Bailleto*; *Lokii & Erasmi* a *Clerico*; *Cass. Sagittarii* a *Io. Andr. Schmidio*; *Hobbessii* a *Bathurstio*; *Morbosii*, a *Mollero*; *Georgii Fabricii* a *Schrebero*; *Iobi Ludolphi* a *Iunkero* scripta. Optandum etiam esset, vt singuli eruditi de propria vita commentarios posteritati relinquerent: id quod
 ex

(1) Vita Agrip. cap. I, leg. X.

ex priscis *Ovidius* (m) fecit, e recentioribus *Petrarcha* & *Thuanus*.

II.

Non vnum caput, imo ne volumen quidem vnum, vitas capit virorum ingenio celebrium. Quare hic loci datum duntaxat mihi credo id negotii, vt scriptores vitarum generatim indicem, tyronesque ad *Struuianae Introductionis* caput septimum allegem. Primo loco nominandi videntur, qui *Lexica historica* composuerunt, in iisque nec eruditorum omiserunt mentionem, e veteribus *Suidas*, e recentioribus *Carolus Stephanus*, a *Loydio auctus*. *Hoffmannus*, *Morerius*, *Bælius*, *Buddeus*. Maxime hunc pertinet in locum *Lexicon biographicum*, auspiciis *Menkenii* editum, solorumque eruditorum memoriæ conseruandæ destinatum: cuius veluti specimen fuit *Bibliotheca Kænigiana*. Hæc Lexica etsi, *Bælia-*

no

(m) Lib. IV. Tristium eleg. X.

no excepto, minus accurata sunt, non tamen carere iis possumus, ex iis quippe ætatem saltim personamque publicam cuiusque cognoscentes, discentesque præterea, qui libri plura cognituris adæundi sint.

III.

Hinc sequuntur, qui certis voluminibus collectas plurimum eruditorum vitas publicarunt, ut *Paulus Freherus*, *Clarmundus*, (qui duo quidem ipsi Vitas a se vulgatas composuerunt,) *Batesius*, *Smitibus*, *Rollius*. Adde *Vitas selectas* Vratislaviæ A. 1711. editas. Alii vitas eruditorum descripserunt secundum *disciplinas*. Ita *Dio- genes Laërtius* vitas philosophorum; *Adamus & Wittenius* vitas recentiorum theologorum, iureconsultorum, medicorum, & philosophorum, sub quo nomine & philologos comprehendunt; alii vitas poetarum, ediderunt. Adde scriptores de scrip-

H

pto

ptoribus ecclesiasticis, quos recenset *Fabricius* in præfatione libri quinti *Bibliothecæ Græcæ*. Alii secundum *Academias & scholas*; quo in genere exstant *Meursii Athenæ Batauæ, Zeumeri & Richardi Professores Ienenses, Ludouici Historia Rectorum*. Alii secundum *societates* siue *sacras*, e. g. *Bibliotheca Iesuitarum*; siue *literarias*, e. g. *Crescimbeni Vitæ Arcadum*. Sic in *Historia Parisiensis regie Societatis literariæ* singulorum lociorum vita defunctorum elogia exhibentur. Alii secundum *nationes*, e. g. *Vitæ Germanorum, Gallorum, Hispanorum*. Huc refer *Quenstedii Dialogum de patriis eruditorum*. Alii secundum *prouincias*, e. g. *Vitæ Francorum, Silesiorum*. Alii secundum *vrbes*, v. g. *Vitæ Gedanensium*. Non tamen pertinent huc schedæ sub titulo *Hamburgi literati &c.* prodeuntes. In his enim sola nomina exhibentur eorum, qui
 in

huc exstant, (quorum & editiones
variæ, item versiones, recenseri de-
bent,) tum deperditorum. Nec o-
mittenda est distinctio genuinorum fœ-
tuum a libris supposititiis. Hoc in
studio nemo æquavit industriam *Ioan-
nis Alberti Fabricii*, cuius *Bibliothecæ,
Latina* pariter & *Græca*, merito pro
monumentis habentur immortalitate
dignis. AEmulatus eum est haud in-
feliciter *Ioannes Christophorus Wolfius*,
cuius *Bibliotheca Hebraica* magno fuit
excepta plausu. Uterque in *Præfatio-
ne* suos in hoc argumento antecessores
in medium producunt: id quod & *Gri-
schovius* facit in *Historia (n) Philologiæ*.
Speciatim ecclesiasticorum scriptorum
monumenta persequitur, idque magna
diligentia, *Wilhelmus Caueus* in *Histo-
ria literaria scriptorum ecclesiasticorum*.
Maiori studio idem argumentum per-
tractat *Nicolaus Nurrius* in *Apparatu ad
Bibliothecam maximam Patrum*. Sub-
di-

(n) §. XCV. p. 389. 199.

dititia Patrum Ecclesiæ scripta indicat
Andreas Riuetus in Critico sacro, & Ro-
bertus Cocus in Censura scriptorum eccle-
siasticorum.

V.

Fuerunt etiam, qui eruditorum iu-
 dicia de celebrioribus scriptis eorum-
 que auctoribus congesserunt. Iudicia
 de *Patribus Ecclesiæ* exhibet *Io. Gerhar-*
ardus in Patrologia; de *priscis historicis*
Degoreus Whbearus in Relectionibus hie-
malibus. De *interpretibus* ipse suum
 fert iudicium *Huetius* libro singulari;
 de *historicis Lipsius* (o) *Politica*; de
Commentatoribus in sacrum Codicem
Richardus Simonius separato opere,
Thomæ Pope-Bluntii Censura celebriorum
auctorum omnis generis eruditos com-
 plectitur, potestque subinde augeri ab
 industrio possessore. Eodem in ge-

H 3 nere

(o) Not. ad Lib. I, cap. IX. Etiam in *Bibliotheca Hi-*
storico Fresnoio-Menkeniana creberrima occur-
 runt de historicis iudicia.

nere commentari meretur *Adriani Bailleti* opus ita inscriptum: *Fugemens des Scavans sur les principaux ouvrages des Auteurs*; item *Teisserii Elogia virorum doctorum ex Thuani Historia excerpta*, cum additamentis A. 1715. rursus edita quatuor tomis. *Morbosianus* quoque *Polyhistor* plenus est ἐπιμνηστικῶν, nec non *Bœcleri Bibliographia Critica* supra iam laudata. Non male huc retuleris libros in *ANA*, ut *Sarcmasiana*, *Mengiana*, *Patiniana*, *Naudeana*, *Casauboniana*, &c. cuius generis libros singularibus Dissertationibus exhibuerunt *Wolffius* & *Lilienthalius*.

VI.

Variant etiam de libris eruditorum iudicia pro diuersitate ætatis & nationis. Vergente superiori sæculo magna orta est contentio in Gallia, aliis præfatos, aliis recentiores scriptores præferentibus; quos recenset *Ryffelius* in *Mensibus suis*. De nationum diuersis

in

ingeniis mea aliorumque cogitata exhibui in *Actis* (p) *Philosophorum*.

VII.

Ad accuratam auctorum notitiam porro pertinet, discernere auctores cognomines. Faciunt hoc diligenter *Lærtius*, *Meursius*, *Ionsius*, *Fabricius*, cuius inspiciatur *Bibliotheca Græca* libro (q) quinto. Singulari autem libro, cui titulus: *Homonymoscopia historico-philologico-critica*, istam nauauit operam *Ioannes Mollerus*. Restrictius alii de vno quodam genere auctorum homonymorum singulares composuerunt libellos, vt *Leo Allatius* de *Pfellis*, de *Nilis*, de *Georgiis*, de *Simeonibus*; *Io. Meursius* de *Philostratis*; *Antonius Sanderus* de *Antoniis*; *Andreas Saussay* de *Andreis*; *Io. Alb. Fabricius* de *Fabriciis*; *Ioachimus Meierus* de *Meieris*; *C. F.*

H 4

Pau-

(p) P. IV. cap. I.

(q) Cap. 6. p. 830. sqq. Conf. *Pag. Gaudentius* lib. de philosophia Romanorum Cap. 24.

Paulinus de Paulinis; *Io. Gottl. Milichius de Milichiis*; *Fridericus Quirinus Gregorii de Quirinis*; *Adamus Zabnius de Raymundis*; *Ge. Henr. Gæzius de Schmidii*; *Io. Theodorus Leubscherus de Gryphiis*. Quanquam nec negari potest, multos ineptos quoque libellos de claris homonymis prodiisse in publicum, quod genus librorum iam olim risit (r) Gellius. Sic in *Deliciis Anonymi cuiusdam literariis* (s) exhibetur *Catalogus clarorum Clostorum*, a *Matthæo Hansio* congestus, in quo tantum abest, vt clara recenseantur nomina, vt ne vnus quidem eorum, qui producuntur, claritudine nominis *Clostos antediluvianos*, si qui forte iam tum sub sole fuerunt, antecedit. Scilicet is est plerorumque huius generis scriptorum error, quod existimant, libri sui pretium pendere

(r) Noct. Attic, lib. XIV. cap. 6.

(s) *Bergnügung müßiger Stunden* P. VII. p. 49. sqq.

re a multitudine homonymorum potius, quam a claritate & magnitudine. Mea vero sententia maximum operæ suæ pretium faceret, qui e. g. de *claris Spanhemiiis* in titulo promittens Dissertationem, nonnisi de duobus *Fredericis* & vno *Ezechiele* ageret, reliquosque *Spanhemios* erudito silentio præteriret. Prope omissem *Christiani Francisci Paulini*, quæ minime omittenda videtur, Dissertationem de *claris Asinis* & *Asellis*, quæ in eius doctissimo opere de *asino* constituit Sectionis secundæ caput secundum.

VIII,

Auctores etiam *polygraphi* præcipue annotari merentur in historia literaria. Vide de iis *Morbofium* libro primo (t) *Polyhistoris literarii*. Tales sunt *Thomas Aquinas*, *Albertus M.* *Alphonsus Tostatus*, (u) *Erasmus*, *Athab-*

(t) Cap 22. §. 28. 199.

(u) Ipse *Erasmus* sibi placuit *polygraphi* appellatio-
ne.

thanasius Kircherus, Gregorius Leti, Ioannes Caramuel, Thomas Campanella, Hieronymus Cardanus, Cuiacius, Lutherus, Melanchthon, Caluinus, Zuinglius, Cocceius, Erasmus Francisci, Abasuerus Fritschius, Io. Gerhardus, Spenerus. Facile intelligitur, talium scriptorum plerosque libros nec ingenio perfectos nec industria elaboratos esse ob scribendi festinationem, in eosque conuenire, quod *Euripides* (x) *Alcoſtidi* poetæ respondit, se centum versus citius scribere glorianti, quam tres effunderet Euripides. *Sed hoc*, inquebat hic, *interest, quod tui versus in triduum tantummodo, mei vero in omne tempus sufficient.*

IX.

Epistolographi quoque singularem constituunt auctorum classem, egitque de
iis

ne. Polygraphum enim se vocat, κατ' ἕξοχην in Colloquio tit. Charon. p. m. 579.

(x) *Valerius Max.* lib. III. cap. 7. ext. 1.

iis *Morhofius* duobus (y) capitibus. Addatur *Buddei* *Dissertatio de aucta insigniter per recentissimas quasdam epistolarum collectiones re literaria*. Multum sane prodest epistolarum lectio in historia cum literaria, tum & reliqua. *Historia epistolaris omnium certissima est*, inquit *Alexander VII. P. M.* apud *Pezium* in epistola (z) *apoiogetica contra Iesuitas*. Audiamus & *Lipsum*, præfatione ad librum I. epistolarum *miscellarum* ita fatum: *Detegimur in epistolis, & subiicimur oculis pæne nudi. Nossè me aut alium vis? Epistolas lege, quæ depingunt. Ingenii mei, affectus, iudicii, imo & vite, non vana imago istic. Alibi fucus & simulatio habitat: hic candor, hic veritas, & non nisi natiuus ille color*. Inter epistolas historiam literariam illustrantes præcipuæ sunt epistolæ *Erasmi*, *Melanchthonis*, *Mureti*, *Eobani Hessi*, *Petrar-*

(y) Polyhist, lit. lib. I. cap. 23. & 24.

(z) P. 239.

trarchæ, Boxbornii, Rolandi Mareſſi, Grotii, Voſſii, Scaligeri, Caſauboni, Lipſii, Salmaſti, Sarrauii, Reineſii, Patini, Schurzſleiſchii, Bælii.

X.

Viris doctrinæ fama conſpicuis, ad quorum notitiam adhuc viam monſtraui, adiungo auctores (a) feminini generis, de quibus *Owenus* (b) veriffimum fert iudicium his verbis:

Musæ ſunt generis muliebris, Apollo virilis:

*Vnus enim Muſis præſtat Apollo no-
uem.*

Plures exſtant libri de doctis mulieribus, *Menagii, Lehmi, Gottfr. Olearii, Paſchii,*

(a) Ne quis forte me barbariſſimi reum agat auctoris vox generis vtriuſque eſt. *Ouidio* Sappho vocatur auctor Epist. Heroid. v. 3. Idem in epist. la Hypermneſtræ v. 110. *ſenectutem* vocat auctorem, Atque *Auguſtinus* in *Grammatica* ſua p. m. 235. dicere nos iubet *hic & hæc auctor, hi & hæc auctores.*

(b) Lib. I. epigr. 60.

schii, Sculteti, Paulini, Iunkerii, Eberti, Meuschenii, Omeisii, Jac. Thomasi. Exstat etiam *Gynecæum fanaticum Feustkingii.* Eminent inter doctas illas auctores *Gassandra Fidelis, Helena Cornara, Elisabetha Elstobia, Hulieria, Lucretia Marinella, Maria Iarzia Gornacensis, Olympia Fulvia Morata, Io. Eleonora Petersenia, Anna Maria Schurmannia, Magdalena Scuderia, Roswida, Elisabetha Ioanna Westonia, Anna Dacera, Tanaquilli Fabri filia,* adhuc ingenio florentissima.

XI.

Omissis, qui curiosa magis, quam utili, opera doctos principes, nobiles theologos, doctos cælibes, doctos pueros, doctos spurios, doctos cæcos, rusticos, sutores, mercatores, correctores, &c. singularibus libellis proposuerunt; item iis, qui de vitiis literatorum vel generatim, vel speciatim de *pedantismo, charlatanismo,* aliisue scripserunt, præteritis; duo tantum malæ notæ literatorum genera paucis persequemur,

mur *plagiarios* & *doctos impostores*. Celebres plagiarii sunt *Georgius Beckerus* editor *Oratoris extemporanei*; *Petrus Galatinus* in *Arcanis Catholicæ veritatis*; *Macrobius*; *Laurentius a Villavincencio*; *Ouzelius* in notis ad *Minucium Felicem*. Memoratu etiam dignus est *Donatus Acciaiolus*, qui vitam *Caroli M.* ab *Eginhardo* compositam edidit pro suo opere. Maxime patriæ nostræ scriptores hoc morbo laborare, testis est (utinam falsus!) sub persona *Monzambani Pufendorfus* in præfatione. Scriptores de plagio literario (c) sunt *Iac. Thomæsius*, *Almelovenius*, *Fabricius*, *Abercrombius*, *Crenius*, & qui de hoc hominum genere philosophatur, *Schwarzzius*.

XII.

Docti impostores vel rectius *illusores* vocantur, qui libros alienis sub nominibus componunt, nec religioni solum, sed etiam historiæ peruertendæ animos habent

(c) *Vill. Struuii* Introductio Cap. VIII. §. 20.

bent intentos. Tales ante ortam typographiam fuerunt permulti, maxime primis Christianæ religionis (d) temporibus. Vnde tot scripta supposititia, de quibus *Riuetus* in *Critico sacro*, & *Fabricius* in *Codice apocrypho Noui Testamenti*. Addantur, quæ hic idem alibi tradit de *libris Sibyllinis*, de *oraculis Zoroastris*, de *scriptis Hermetis*, *Santhoniathonis*, *Musei*, *Orphei*, aliisque huius fursuris turpissimis foetibus. Cæterum de *doctis impostoribus* singularis exstat *Dissertatio Struuii*, cum qua iungatur caput XIII. libri quarti *Bibliothecæ Latine Fabricii*.

XIII.

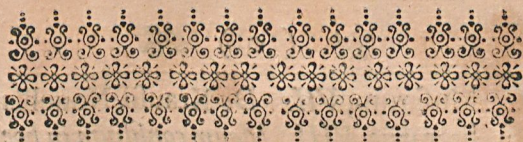
Literariorum horum illusorum præcipuos quosdam nominabo. Sunt ii *Diotimus* Stoicus, qui *Epicuro* plures affinxit epistolas; *Annius Viterbiensis*; *Sigonius*, cui *Consolatio Ciceroniana* tribuitur; *Georgius Ruxnerus*, familiarum nobilium

CON-

(d) Vid. *Dallæus* lib. I. de usu Patrum Cap. 4; *Asta Philof.* P. VII. Cap. I. §. 15.

conditor; *Curtius Inghiramus*; *Guevara*; *Muretus*, qui sub *Trabeæ* persona imposuit *Scaligero*; *Hieronimus Romanus de la Higuera*, qui *Dexteri Chronicon* fabricatus est; *Franciscus Nodotius*, qui *Petronio* fragmentum supposuit; *Ioannes Valentinus Andreæ*, qui *Fraternitatis rosæ & crucis* & conditor & exauctorator non temere habetur; *Veirazius*, effictor *Historiæ Seuarambicæ*. Sed de doctis illusoribus integrum conficere libellum iam dudum animus mihi est. Vnde iam quiescere iubeo calamum, & huic *Synopsi* *historiæ literariæ vniuersalis* finem impono.

I N D E X
CAPITVM ET SECTIONVM.

CAPVT I.

De natura & partibus historiae
literariae.

*Historiae literariae definitio, I. Eius vitia,
II. Eiusdem utilitas, III. IV. Eius
abusus, V. Eius partes, VI. Eius
diuisio, VII. VIII.*

CAPVT II.

De Scriptoribus historiae literariae
vniuersalis.

*Judicium de Frisii Bibliotheca, I. De Ion-
sii opere literario, II. De Lambecii
Prodromo, III. De Morhofii Poly-
hystore, IV. De Struuii Introductio-
ne, V. De Reimmanni Historia lite-
raria, VI. De Caroli Arndii Syste-
mate, S de Pseudo-Græuii Cohorte
I Musa-*

Mufarum, VII. De Kraufii Nouellis
literariis, VIII. Meum confilium in hoc
opusculo, IX.

CAPVT III.

De arte fcribendi.

*Ars fcribendi vel chirographica vel typo-
graphica, I. De literarum ortu, II. Scri-
pta ante-Mofaica funt omnia fuppositi-
tia, III. De occasione inueniendæ artis
fcriptoriæ, IV. V. VI. De antiquitatibus
fcriptoriis, VII. De variis antiquorum
fcribis, VIII. De abbreviaturis, IX. De
interpunctiõibus, X. De accentibus,
XI. De diuifione librorum in capita &
versus, XII. De adiurationibus libra-
riorum, XIII. De arcana fcriptura,
XIV. De antiquiffimo fcriptore, qui
fuperest, in oratione profa & ligata, XV.
De veterum bibliothecis, XVI. De ortu
artis typographicæ, XVII.*

CAPVT IV.

De ortu & progreflu ftudiorum
literariorum.

Lite-

Literarum cultura antiquissimis temporibus in Aegypto & Chaldaea, itemque in gente Hebræorum, I. De occasionibus excolendarum disciplinarum, II. De Græcorum in Aegyptum peregrinationibus literariis, III. Quod & cur Græci cæteris gentibus eruditione anteceluerint, IV. Catalogus præcipuorum Græciæ scriptorum ante natum Christum, V. Athenarum gloria literaria, VI. Itemque Alexandriae, VII. Occasio literaturæ a Græcis communicæ cum aliis gentibus, VIII. Speciatim cum Romanis, IX. Catalogus præcipuorum scriptorum classicorum Latinorum, X. De literarum cultura inter Christianos priorum seculorum, XI. De cultura iuris civilis sub Imp. Constantinopolitanis, XII. Catalogus scriptorum ethnicorum, adulta iam religione Christiana florentium, XIII. De barbarie per orbem Christianum medio ævo regnanti, eiusque causis, XIV. De ortu Scholasticorum, XVI. De studiis literariis Arabum medio ævo, XVII.

De præcipuis Scholaſticis, XVIII. De primo Academiarum ſtatu, XIX. De ſtatu rei literariæ ſæculo decimo quarto, XX. ſæculo decimo quinto, XXI. XXII. XXIII. XXIV. ſæculo decimo ſexto, XXV. XXVI. XXVII. XXVIII. Sæculo decimo ſeptimo, XXIX. XXX. XXXI. XXXII. XXXIII. De ſtatu rei literariæ apud pontificios poſt reformationem Lutheranam, XXXIV. XXXV. De literatura Sinenſium & Iudeorum, XXXVI.

CAPVT V.

De fatiſ diſciplinarum, ſiue de earum origine & incrementiſ.

De cauſiſ, cur vel ferueant vel frigeant ſtudia literaria, I. II. III. IV. De fatiſ Mathematicoſ, V. Grammaticæ, VI. Lexicorum, VII. Artiſ criticæ. VIII. Artiſ hermeneutiæ, IX. Artiſ oratoriæ, X. Artiſ poëtiæ, XI. Philoſophiæ, XII. Hiſtorie, Genealogiæ, Medicinæ, Iuriſprudentiæ, Theologiæ, XIII. De deſideratiſ & cautionibuſ literariſ, XIV.

CAPVT,

CAPVT VI.

De notitia librorum.

Optima via perueniendi ad notitiam librorum, I. De Catalogis librorum, II. De Bibliographiis varii generis, III. De mensuris librorum recensionibus, IV. Cautiones circa eruditorum de libris iudicia obseruandæ, V. De criteriis eruditi libri, VI. De optimo libro in vnoquoque genere, item de optimo cuiusque auctoris libro, VII. De librorum MSS. notitia, VIII. De optimis librorum editionibus, IX. De antiquissimis librorum editionibus quid sentiendum, X. De librorum castratione, XI. Iudicia de editionibus auctorum classicorum, XII. De libris rarioribus, XIII. XIV. XV. De libris impiis, XVI. De scriptoribus anonymis & pseudonymis, XVII. XVIII.

CAPVT VII.

De notitia auctorum.

De

De optima ratione scribendi vitas eruditorum, I. De Lexicis biographicis, II. De variis generibus eorum, qui ediderunt Vitas eruditorum, III. De Catalogis librorum, quos quisque scripsit, IV. De auctoribus & collectoribus eruditionum in eruditos eorumque libros, V. De diversitate eruditionis respectu gentis vel ætatis, VI. De auctoribus homonymis, VII. De polygraphis, VIII. De epistolographis, IV. De auctoribus feminini sexus, X. De plagio literario, XI. De doctis illusoribus, XII. XIII.

754712

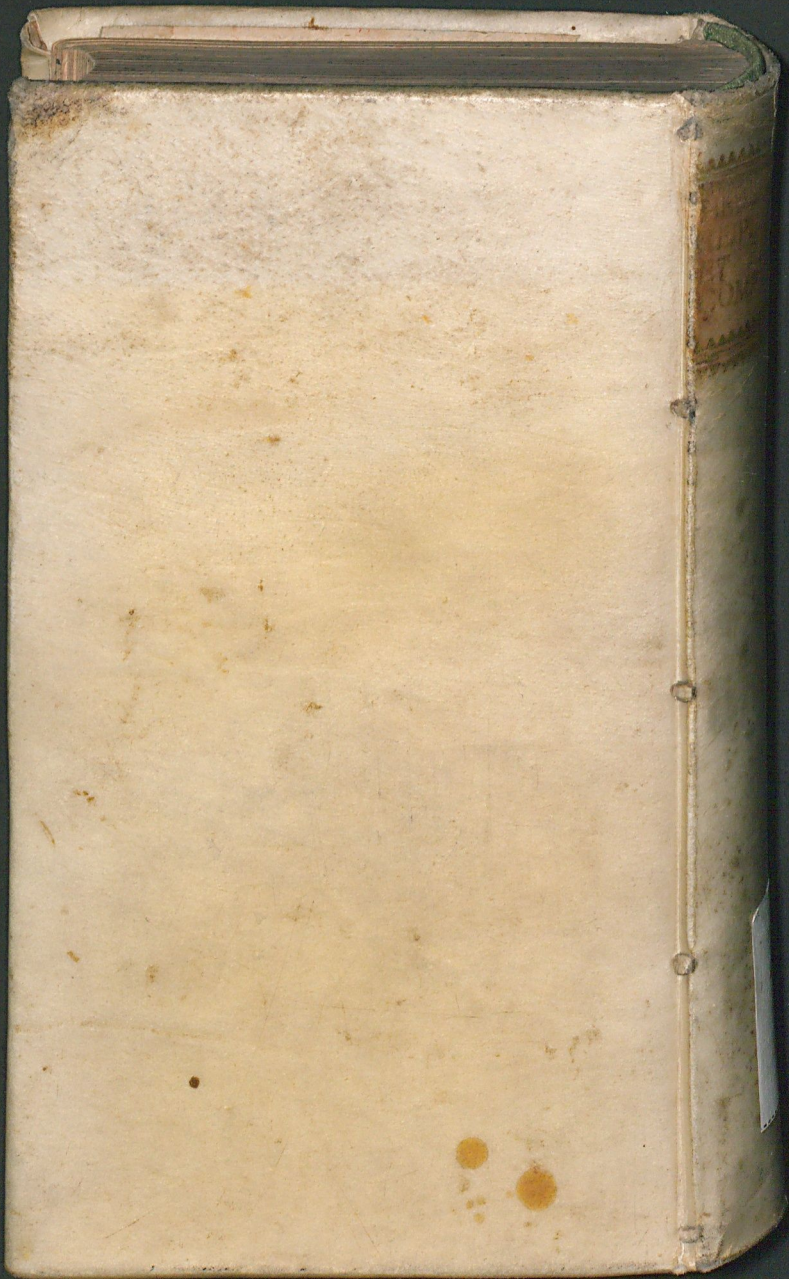
d

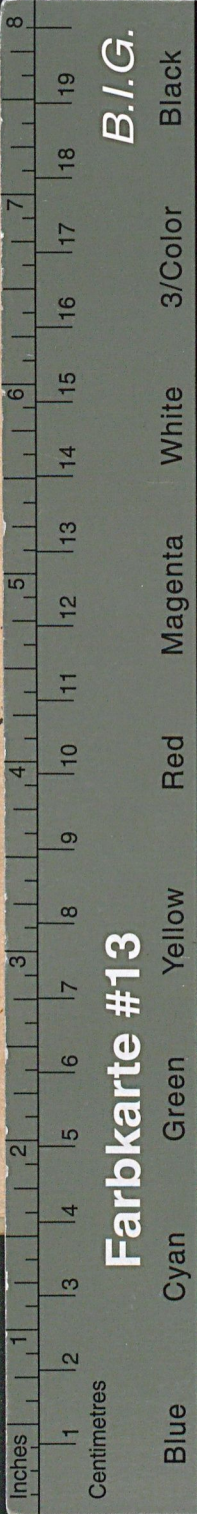
AB 154 7 12

x2665477

Ad 255

W77

Farbkarte #13

B.I.G.

CONSPECTVS
IPUBLICAE
LITERARIAE

SIVE
V I A
AD

STORIAM
LITERARIAM

VENTVTI STUDIOSAE
APERTA

A
STOPHORO AVGVSTO
HEVMANNO.

*W. C. S. Lib. Bar
ab Ende*

HANOVERAE

NICOLAVM FOERSTERVM

clb Idcc XVIII.

